

“Šī dokumenta tulkošanai izmantota Eiropas Savienības finansiālā palīdzība un Eiropas Padomes līdzfinansējums. Šeit paustie viedokļi nekādā veidā nav izmantojami Eiropas Savienības vai Eiropas Padomes oficiālā viedokļa atspoguļošanai.”

2020. gada 2. jūlijā

CEPEJ (2020) 9

EIROPAS TIESU SISTĒMAS EFEKTIVITĀTES KOMISIJA
(CEPEJ)

Lietu svēršana tiesu sistēmās

Pētījumu sagatavoja Šanī Benkina (*Shanee Benkin*)
un Marko Fabri (*Marco Fabri*),
balstoties Frančesko Depaskales (*Francesco Depasquale*)
sagatavotajā sākotnējā ziņojumā

CEPEJ pētījums Nr. 28

CEPEJ pieņemts rakstveida procesā 2020. gada 2. jūlijā

Saturs

1.	Ievads	3
2.	Definīcijas un uzdevumi.....	3
2.1.	Kas ir lietu svēršana?	3
2.2.	Lietu svēršanas uzdevumi un iespējamā izmantošana	4
3.	Pārskats par lietu svēršanas praksi Eiropas tiesu sistēmās.....	4
3.1.	Tiešsaistes anketa un intervijas par lietu svēršanas praksi Eiropā	5
3.2.	Sešu Eiropas valstu lietu svēršana sistēmu padziļināts apskats.....	11
3.2.1.	Austrija.....	11
3.2.2.	Dānija.....	12
3.2.3.	Igaunija	14
3.2.4.	Vācija	15
3.2.5.	Rumānija.....	16
3.2.6.	Nīderlande	18
4.	Pārskats par svērtās lietu noslodzes modeli Amerikas Savienoto Valstu tiesās.....	19
5.	Salīdzinošs kopsavilkums.....	22
6.	Rekomendācijas	30
7.	Noslēguma piezīmes	33
	Bibliogrāfija	35

1. Ievads

Šī pētījuma mērķis ir apskatīt dažādas lietu svēršanas sistēmas (LSS) un sniegt tiesu sistēmām un politikas veidotājiem rīkus, lai tie varētu tās novērtēt un izvēlēties savām tiesu sistēmām vispiemērotākās. Šajā nolūkā otrajā nodaļā tiks definēts termins – lietas svēršana, kā arī tiks uzskaitīti iespējamie lietu svēršanas sistēmas izmantošanas veidi. Te ir svarīgi nošķirt LSS, kuru mērķis ir novērtēt lietu sarežģītību, no sistēmām, kas veidotas tiesnešu snieguma novērtēšanai. Būtībā lietas svērums norāda, cik vairāk vai mazāk laiktelpīga kāda lieta ir salīdzinājumā ar citām. To parāda, izvērtējot, cik daudz laika un centienu katras lietas izskatīšana vidēji prasa. Šī vidējā vērtība nav domāta atsevišķu tiesnešu snieguma vērtēšanai salīdzinājumā ar to kolēģiem. Tāpat arī mēs uzsveram to, ka tiesneša snieguma vērtējums ir sarežģīts un jutīgs jautājums, pret kuru jāizturas rūpīgi. Saskaņā ar “starptautiskajiem standartiem”¹, šim vērtējumam jābalstās gan kvalitatīvā, gan kvantitatīvā analizē, kurā tiek ņemts vērā plašāks indikatoru saraksts nekā LSS izmantotais. Tāpēc nevajadzētu jaukt lietu sarežģītības novērtējumu ar tiesnešu snieguma vērtējumu.

Trešajā nodaļā ietverts vispārējs pārskats par lietu svēršanas praksi Eiropas Padomes dalībvalstīs, pamatojoties uz to sniegtajām atbildēm tiešsaistes anketā un turpmākajās intervijās. Tālāk trešā nodaļa padziļināti analizē lietu svēršanas modeļus, kas ieviesti šādās atsevišķās dalībvalstīs: Austrijā, Dānijā, Igaunijā, Vācijā, Rumānijā un Nīderlandē. Ceturtajā nodaļā analizēts ASV ieviestais lietu svēršanas modelis kā atsaucies ietvarstruktūra. Piektajā nodaļā ietverts salīdzinošs secinājumu kopsavilkums. Visbeidzot, pēdējā nodaļa noslēgsies ar rekomendāciju sarakstu. Tās sniedz neizsmeļošu pamata ieteikumu sarakstu jebkurai tiesu sistēmai, kas vēlas ieviest lietu svēršanas sistēmu vai novērtēt jau esošo. Šajā kontekstā mēs īpaši izceļam galvenos moduļus sekmīgas LSS izveidei, viens no kuriem ir nozīmīgais un obligātais tiesnešu, kā galvenās ieinteresētās puses, ieguldījums pamatotas un uzticamas LSS sistēmas izveides un uzturēšanas procesos. Vienkāršāk sakot, neviena sistēma nebūs sekmīga bez tiesnešu pilnvērtīgas sadarbības un aktīvas iesaistes.

2. Definīcijas un uzdevumi

2.1. Kas ir lietu svēršana?

Termins “lietu svēršana” (vai “svērtā lietu noslodze”) izveidots Amerikas Savienotajās Valstīs (ASV) pagājušā gadsimta septiņdesmito gadu beigās². Lietu svēršana novērtē dažādu lietu veidu sarežģītību, pamatojoties izpratnē par to, ka dažādi lietu veidi var atšķirties pēc to izskatīšanai nepieciešamā tiesneša laika un pūlēm.

Lietas svērumu var izteikt dažādos veidos. Tradicionāli lietu svērumus izsaka, izmantojot skaitļus, kas apzīmē vidējo darba laika daudzumu, kas veltīts katra veida lietai, sākot no iesniegšanas līdz tās izskatīšanas dienai. Šajā ziņā lietas svērumi neattiecas uz izskatīšanas laiku (proti, dienu vai gadu skaitu, kas pagājis no iesniegšanas līdz izskatīšanai), bet attiecas uz faktisko darba laiku (minūtēm un stundām), kas veltīts visiem ar lietu saistītiem notikumiem katrā lietu veidā³. Termins “ar lietu saistīti notikumi” attiecas uz tiesnešu darbībām, kas veicamas visu veidu lietās un prasa tiesneša uzmanību, piemēram:

- lietas izpēte (piemēram, gatavojoties tiesas sēdēm);
- tiesas sēžu vadīšana (pirmstiesas, iztiesāšanas un pēc sprieduma pasludināšanas);
- rīkojumu un spriedumu rakstīšana (ieskaitot rīkojumus par pagaidu aizsardzības līdzekļiem, galīgos spriedumus, rīkojumus pēc sprieduma pasludināšanas, utt.);
- citas ar lietu saistītas darbības, kuras veic tiesnesis vai tiesas darbinieki.

¹ Apvienotās Nācijas, Tiesu varas neatkarības pamatprincipi, 1985. g.; Eiropas Padomes Ministru Komitejas rekomendācija Nr. R (94) 12, pieņemta 1994. gada 13. oktobrī; Eiropas Padome, Eiropas Harta par tiesnešu statusu un paskaidrojošais memorands, Strasbūra, 1998.g.; Eiropas tiesnešu konsultatīvā padome (CCJE), Par tiesu sistēmas neatkarību un tiesnešu neatceļamību, CCJE (2001) OP N°1, Strasbūra, 2001. g.; Eiropas Tieslietu padomju asociācijas Dublīnas deklarācija par tiesu iestāžu darbinieku darbā pieņemšanas un amatā iecelšanas standartiem, 2012. g. 9. –11. maijs, Eiropas tiesnešu konsultatīvā padome (CCJE), Par tiesnešu darba vērtēšanu, justīcijas kvalitāti un tiesu neatkarības ievērošanu, CCJE (2014) OP N°17, Strasbūra, 2014. g.; Starptautiskā tiesnešu asociācija, Vispārējā tiesnešu harta, 2017. g. 14. novembrī.

² Kopš tā laika Nacionālais štatu tiesu centrs (NCSC) veicis vairāk nekā 100 pētījumus, un šobrīd vairāk nekā 35 valstis izmanto NCSC svērtās lietu noslodzes formulas. Lūdzu, ņemiet vērā, ka CEPEJ vārdnīcā “lietu noslodze” definēta kā “noteiktā laikā izskatīšanas stadijā esošo lietu un ienākošo lietu summa.” Taču, sverot lietu noslodzi, lai noteiktu nepieciešamo tiesnešu skaitu, parasti ar lietu noslodzi saprot ienākošo lietu skaitu.

³Kansas District Court Judicial and Clerk Staff Weighted Caseload Study (October 31, 2011).

To var ilustrēt šādi: ja maza apmēra prasības lietas svērumu būtu "1", tas nozīmētu, ka šāda veida lietai vidēji vajag 1 stundu, lai pabeigtu visas ar lietu saistītās darbības/notikumus šīs lietas dzīves cikla laikā. Attiecīgi, ja tiesā iesniegtas kolektīvas prasības svērumu būtu 5 stundas, tas nozīmētu, ka viena kolektīvas prasības lieta ir piecas reizes laikietilpīgāka par maza apjoma prasības lietu. Citiem vārdiem sakot, viena kolektīvas prasības lieta ir vienlīdzīga piecām maza apjoma prasību lietām.

Lietas svērumu var izteikt arī, pārveidojot laika vienības relatīvās vērtībās, lai piešķirtu katram lietu veidam atzīmi (punktus) vai standartu (skaitlisku vai alfabētisku). Piemēram, vērtību "1" vai "A" var piešķirt tādām lietu veidam, kuru izskatīšanas process prasa vismazāk darba laika (no iesniegšanas līdz izskatīšanai), un citu pārējo lietu veidu svērumu tiks noteikts saistībā ar to. Tomēr ir svarīgi atzīmēt, ka tad, ja lietu svērumus izsaka relatīvās vērtībās, atzīmēs vai standartos, tie nenodrošina skaidru vērtējumu par to, cik tiesas laika nepieciešams visu vienā gadā ienākošo lietu izskatīšanai. To var panākt tikai ar tādiem lietu svērumiem, kas aprēķina vai mēra katram lietu veidam veltīto tiesas laiku.

Kopsavilkumam, lietu svēršanā piešķir dažādus svērumus dažādiem lietu veidiem, lai sniegtu pārskatu par to, cik lielas ir variācijas dažādajos lietu veidos to sarežģītības un nepieciešamās tiesneša uzmanības ziņā. Tādējādi lietu svērumu norāda, cik viens lietu veids ir vairāk vai mazāk laikietilpīgs salīdzinājumā ar citiem lietu veidiem⁴.

2.2. Lietu svēršanas uzdevumi un iespējamā izmantošana

Sākotnēji lietu svēršanas sistēmas tikai veidotas tiesnešu vajadzību identificēšanai. Pēdējo 40 gadu laikā LSS attīstījušās, un tās izmanto, cita starpā, lai:

- noteiktu nepieciešamo tiesnešu, tiesas darbinieku, prokuroru un/ vai valsts nodrošināto aizstāvju skaitu;
- pamatotu finansējuma un budžeta pieprasījumus;
- sadalītu tieslietu sistēmas personālu dažādās darba vienībās;
- tiesās iedalītu lietas;
- noteiktu produktivitātes kvotas un vērtēšanas standartus;
- plānotu darba vienību apvienošanu vai samazināšanu, utt.

Lietu svēršanas sistēmas attīstība var būt arī turpmākas analīzes un darbību pamatā, piemēram: konstatēt kritiski svarīgos jautājumus tiesas procedūrās, konstatēt tiesnešu labo praksi lietu pārvaldībā un plānot īpašas programmas tiesvedības ilguma saīsināšanai.

3. Pārskats par lietu svēršanas praksi Eiropas tiesu sistēmās

Lai apkopotu atjauninātos datus par lietu svēršanas praksi Eiropas tiesu sistēmās, izveidojām tiešsaistes anketu ar 21 jautājumu. Anketas struktūru 2019. gada februārī izskatīja Lietu izskatīšanas laika plānošanas grupa (CEPEJ-SATURN), un 2019. gada martā to iesniedza to dalībvalstīm.

SATURN sekretariāts iesniedza anketu tiešsaistē Eiropas Padomes dalībvalstu nacionālajiem korespondentiem, kuri bija regulāri iesaistīti projektā "Eiropas tiesu sistēmu novērtējums".

Līdz 2019. gada maija beigām 35 valstis bija aizpildījušas anketu: **Armēnija, Austrija, Azerbaidžāna, Beļģija, Bulgārija, Horvātija, Čehijas Republika, Kipra, Dānija, Igaunija, Somija, Vācija, Ungārija, Islande, Īrija, Itālija, Lietuva, Luksemburga, Malta, Melnkalne, Nīderlande, Ziemeļmaķedonija, Polija, Moldovas Republika, Portugāle, Rumānija, Krievijas Federācija, Serbija, Slovākijas Republika, Slovēnija, Zviedrija, Šveice, Turcija, Ukraina un Apvienotā Karaliste-Skotija. Bosnija un Hercegovina** anketu aizpildīja 2020. gadā, un šī atbilde tika attiecīgi iestrādāta dokumentā.

Anketai sekoja intervijas atsevišķās valstīs, lai labāk saprastu un papildus analizētu anketās saņemtās atbildes. Tika intervēti pārstāvji no šādām valstīm: Austrijas, Čehijas Republikas, Dānijas, Igaunijas, Somijas, Lietuvas, Rumānijas, Nīderlandes un Zviedrijas.⁵

⁴ Federal Judicial Center, 2003-2004 District Court Case Weighting Study, 2005.

⁵ Mēs patiecamies par lielisko un laipno sadarbību cilvēkiem, ar kuriem sazinājāmies, lai iegūtu šo papildu informāciju.

Šī pētījuma pirmo projektu nosūtījām dalībvalstīm, lai tās vēlreiz pārbaudītu tekstu, kas balstījās uz anketas jautājumiem sniegtajās atbildēs. Lielākā daļa dalībvalstu ieteikto grozījumu tika iekļauti šajā pētījumā. Pēc tam dalībvalstis vēlreiz to pārbaudīja 2020. gada maijā.

Pamatojoties uz apkopoto informāciju, nolēmām turpināt lietu svēršanas sistēmas izvērtēšanu sešās Eiropas valstīs, proti: Austrijā, Dānijā, Igaunijā, Vācijā, Rumānijā un Nīderlandē. Tādēļ 2020. gada 24. janvārī Parīzē tika rīkots seminārs, kurā piedalījās izraudzīto valstu eksperti, kā arī SATURN grupas locekļi un zinātniskie eksperti. Semināra laikā katrs eksperts prezentēja savā valstī izmantoto metodi, kā arī to plaši apsprieda ar SATURN grupas locekļiem un zinātniskajiem ekspertiem.⁶ Seminārā sniegto prezentāciju un notikušo diskusiju kopsavilkums ietverts 3.2. sadaļā.

3.1. Tiešsaistes anketa un intervijas par lietu svēršanas praksi Eiropā

Šajā pētījuma daļā apskatīsim dalībvalstu sniegtās atbildes uz anketas jautājumiem. Dažkārt mēs varējām vēlreiz pārbaudīt atbildes intervijās, bet citkārt tas nebija iespējams. Tāpēc, lūdzu, ņemiet vērā, ka šī sadaļa pilnībā paļaujas uz dalībvalstu sniegto informāciju.

23 no 36 dalībvalstīm ziņoja, ka tās izmanto svēršanas sistēmu, lai noteiktu katra lietu veida sarežģītību (1. jaut.). Tomēr ne visas valstis, kas ziņoja, ka izmanto lietu svēršanas sistēmu, atbilda šī pētījuma sākumā sniegtajai definīcijai.

Starp tām, kuras neziņoja par lietu svēršanas sistēmas izmantošanu, **Polija** ziņoja, ka tā kopš 2018. gada izmanto "nejaušinātu lietu sadales sistēmu" (SLPS), kas ļauj iedalīt lietas dažādiem tiesnešiem un ņem vērā dažus iepriekš noteiktus kritērijus, tādējādi nodrošinot līdzsvarotu un caurskatāmu dažādu veidu ienākošu lietu sadalījumu tiesnešiem.

Beļģija ziņoja, ka tās tieslietu sistēma agrāk (2012-2016) izmantojusi šādu sistēmu, taču rezultāti "nav oficiāli paziņoti" (3. jaut.). Tāpēc **Beļģija** ir iekļauta 1. tabulā, kaut arī šobrīd tajā lietu svēršanas sistēma nepastāv. **Krievijas Federācija, Slovākijas Republika, Armēnija** un **Beļģija** ziņoja, ka tās plāno izmantot lietu svēršanas sistēmu nākotnē (4. jaut.). **Melnkalne** ziņoja, ka šādas sistēmas ieviešana atlikta līdz brīdim, kad tiks pilnībā ieviesta jaunā elektroniskā lietu pārvaldības sistēma.

Tālāk 1. tabulā redzamas dalībvalstu atbildes par ieviesto lietu svēršanas sistēmu mērķiem (7. jaut.).

1. Tabula – Lietu svēršanas sistēmu mērķi

Valsts	Aplēses par katrā tiesā nepieciešamo tiesnešu skaitu	Lietu sadale tiesās	Tiesnešu nozīmēšana tiesās	Jauno tiesnešu nozīmēšana dažādās tiesās	Tiesu produktu kvalitātes novērtēšana	Cits	Tiesnešu individuāla vērtēšana
Kopā	15	14	9	8	9	7	6
Rumānija	✓	✓	✓	✓	✓		✓
Azerbaidžāna	✓	✓	✓	✓	✓		✓
Moldovas Republika	✓	✓	✓	✓	✓		
Ukraina	✓	✓	✓	✓			
Serbija	✓	✓	✓			✓	
Bosnija un Hercegovina	✓	✓	✓ ⁷		✓		✓
Lietuva	✓	✓					✓
Igaunija	✓	✓					
Somija	✓		✓	✓	✓		
Beļģija	✓		✓				
Dānija	✓			✓	✓	✓	

⁶ Eksperts no Nīderlandes nevarēja piedalīties seminārā, taču detalizēta informācija tika iegūta garā telefonintervijā un sarakstē.

⁷ Bosnija un Hercegovina pievienoja šādu atbildi komentārā pēc aptaujas beigām: "Tiesas priekšsēdētājs izmanto kvotu, lai izvērtētu, vai nav nepieciešams pārcelt tiesnesi no vienas tiesas nodaļas uz citu, lai mazinātu pieaugošu lietu noslodzi noteiktu veidu lietās".

Valsts	Aplēses par katrā tiesā nepieciešamo tiesnešu skaitu	Lietu sadale tiesās	Tiesnešu nozīmēšana tiesās	Jauno tiesnešu nozīmēšana dažādās tiesās	Tiesu produktivitātes novērtēšana	Cits	Tiesnešu individuāla vērtēšana
Čehijas Republika	✓			✓	✓		
Nīderlande	✓				✓	✓	
Ziemeļmaķedonija	✓						✓
Austrija	✓						
Horvātija		✓			✓		✓
Itālija		✓				✓	
Ungārija		✓					
Islande		✓					
Malta		✓					
Turcija		✓					
Zviedrija			✓			✓	
Vācija				✓		✓	
Bulgārija						✓	

Kā redzams 1. tabulā, dažas valstis sniegušas vairākas atbildes, daži no mērķiem ir populārāki nekā citi.

15/24 (62%) no respondentiem atbildēja: lai aplēstu katrā tiesā nepieciešamo tiesnešu skaitu;

14/24 (58%) atbildēja: lai tiesās sadalītu lietas;

8/24 (33%) atbildēja: lai nozīmētu jaunus tiesnešus uz tiesām;

9/24 (37%) atbildēja: lai nozīmētu tiesnešus tiesā;

9/24 (37%) atbildēja: lai novērtētu tiesas produktivitāti;

7/24 (29%) atbildēja: "citi", starp tiem visbiežākais skaidrojums bija – lai pamatotu finansējuma un budžeta pieprasījumus;

6/24 (25%) atbildēja: lai novērtētu tiesnešu individuālo sniegumu.

5. jautājums vaicāja - kādas metodoloģijas tiek izmantotas lietu sarežģītības izvērtēšanai

2. tabula – Lietu sarežģītības izvērtēšanai izmantotās metodoloģijas

Valsts	Punktos balstīta	Darba laika aplēses	Cita metodoloģija	Darba laika mērījums
Kopā	11	8	8	5
Igaunija	✓	✓		
Rumānija	✓		✓	
Somija	✓			✓
Azerbaidžāna	✓			✓
Ungārija	✓			
Islande	✓			
Itālija	✓			
Lietuva	✓			
Malta	✓			
Turcija	✓			
Moldovas Republika	✓			
Nīderlande		✓	✓	
Bulgārija		✓	✓	
Austrija		✓		✓
Ukraina		✓		✓

Beļģija*		✓		
Serbija		✓		
Čehijas Republika		✓		
Bosnija un Hercegovina			✓	
Horvātija			✓	
Dānija			✓	
Ziemeļmaķedonija			✓	
Zviedrija			✓	
Vācija				✓

Kā redzams 2. tabulā, septiņas dalībvalstis ziņoja, ka lieto tikai **punktos balstītu sistēmu**, kas piešķir lietu veidiem atzīmi, kas atklāj lietas sarežģītību (**Ungārija, Islande, Itālija, Lietuva, Malta, Moldovas Republika un Turcija**). Tagad īsi apskatīsim no visām šīm septiņām dalībvalstīm saņemto informāciju.

Ungārija ziņoja, ka tā izmanto sistēmu, kurā "nacionālajā regulējumā definēti lietu veidi un noteikts katram lietu veidam atbilstošais punktu skaits". Tomēr, pamatojoties uz saņemtajām atbildēm, nevaram plašāk izteikties par metodi vai formulu, pēc kuras Ungārijā katram lietu veidam tiek piešķirts punktu skaits, nedz arī par šādā formulā ietvertajiem komponentiem. Ungārija papildus atbildēja, ka pēc tam, kad punktu skaits piešķirts noteiktam lietu veidam un šis lietu veids iekļauts tiesas IT sistēmā, šo skaitli vairs nevar modificēt (komentāri pie 5. jaut.). Tas izvirza jautājumu par to, kā risināma situācija, kurā gadu gaitā kāda lietu veidu sarežģītība ir mainījusies un tagad to vajadzētu izvērtēt un, iespējams, mainīt IT sistēmās ietverto punktu skaitu.

Islande ziņoja, ka tā izmanto punktus balstītu sistēmu, kurā "lietas svērums ir lietas kopumā sarežģītības pakāpe" (6. jaut.) Taču uz jautājumu, cik lietu veidi ir novērtēti/ svērti, Islande ļoti nekoncekventi atbildēja – "neviens". Uz 11. jautājumu Islande atbildēja, ka dati lietu pakāpes/ svēruma noteikšanas procesam tiek apkopoti katru gadu. Tomēr nav skaidrs, kādā veidā tiek noteikta lietas pakāpe, kādi datu elementi nosaka lietas pakāpi, kā arī – kas piedalās datu apkopošanas procesā.

Itālija arī ziņoja, ka izmanto punktus balstītu sistēmu (ko sauc *Giada*), lai noteiktu dažādu lietu veidu sarežģītības līmeni. Taču šķiet, ka šo punktus balstītu sistēmu izmanto tikai, lai izlīdzsvarotu vienā tiesas sēdē izskatīto krimināllietu skaitu.

Lietuva arī ziņoja par punktus balstītas sistēmas ieviešanu un paskaidroja, ka "tiesu/ tiesnešu darba slodzes novērtēšanas process atbilstoši lietu veidiem, lietas tiek sadalītas pēc to sarežģītības (faktori no 0,3 (piemēram, lietas izpildes procesā) līdz 2,5 (piemēram, krimināllieta)" (komentārs pie 5. jaut.). Saskaņā ar no Lietuvas saņemtajiem metodoloģiskajiem dokumentiem⁸, "tiesneša darba slodze, kurā parādās, cik daudz lietu un atsevišķu pirmstiesas izmeklēšanu tiesnesis ir izskatījis sešu mēnešu laikā pirms darba slodzes novērtējuma, tiek aprēķināta, izmantojot šādu formulu:

$$K = \frac{1}{m} * \sum_{j=1}^m \left(\frac{\sum_{i=1}^n V_i * f_i * r_i}{0,048 * d} \right)_j$$

K – tiesneša darba slodze

m – mēnešu skaits, par kuriem darba slodze tiek aprēķināta

J – katrs konkrētais mēnesis, par kuru tiek ņemti dati par izskatītajām lietām un pirmstiesas procesiem, lai aprēķinātu darba slodzi

n – aprēķina mēneša laikā tiesneša izskatīto lietu un veikto atsevišķo pirmstiesas izmeklēšanas procesuālo darbību skaits

Vi – tiesneša katra konkrētā izskatītā lieta un katra veiktā konkrētā atsevišķā pirmstiesas izmeklēšanas darbība

fi - katrai konkrētajai lietai un katrai konkrētai pirmstiesas izmeklēšanas darbībai noteiktais sarežģītības koeficients

ri – 1, kad lieta nodota vienam tiesnesim vai tiesnesim ziņotājam

⁸ Oriģinālais dokuments pieejams:

<https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/c8c70e600dad11e5920c94700bb1958e/asr>

ri - 0,5 citās lietās

d – tiesneša nostrādāto darba dienu skaits

Nepieciešama konstante 0.048 viena mēneša darba dienām

Tomēr Lietuva norādīja, ka lietām piešķirtie svērumi neļauj salīdzināt dažādu jurisdikciju tiesas (piemēram, vispārējās jurisdikcijas lietas ar administratīvajām lietām), kā arī dažādu līmeņu tiesas (piemēram, pirmās un otrās instances tiesas) (komentārs pie 8. jaut.). Svērumi aprēķināti, balstoties uz no lietu pārvaldības sistēmas *Liteko* izgūtajiem datiem.

Moldovas Republika izmanto punktus balstītu sistēmu, kurā: "Lietas sarežģītību nosaka pēc fiksēta komponenta [kuru apzīmē kā sarežģītības līmeņu nomenklatūru] un viena mainīgā. Fiksētais komponents attiecas uz primāro priekšmetu, kura sarežģītību nosaka punktus, kas izteikti kā vesels skaitlis starp 1 un 10. Tas ir noteikts pēc būtības un paliek nemainīgs visos procesuālajos posmos. Mainīgais komponents attiecas uz sekundārajiem priekšmetiem, pušu skaitu, lietas materiālu sējumu skaitu, liecinieku skaitu, izdoto rīkojumu skaitu, lietas izskatīšanu mediācijā, utt." (komentāri pie 15. jaut.). Saskaņā ar Augstākās tieslietu padomes (ATP) lēmuma 13. punktu, ja procesa gaitā parādās jauni sarežģītības faktori (piemēram, vairāk sekundāru priekšmetu), elektroniskā lietu pārvaldības sistēma automātiski koriģēs lietas svēruma punktus. Tāpēc, tiesnesim izskatot lietu, ir sākotnējais, starpposma un galīgais punktu skaits (sarežģītība). Piemēram, ja lieta izskatīta, pasludinot pilnu spriedumu, tad primārā priekšmeta punktu skaitu reizina ar 0,20 (20%), ja lietas izskatīšana beidzas ar rīkojumu par noraidīšanu, to reizina ar 0,75 (75%).

Turcija arī ziņoja, ka izmanto punktus balstītu sistēmu, lai gan tiesās, gan prokuratūrās būtu izlīdzsvarota lietu sadale. Piešķirot svērumus, tiek ņemti vērā vairāki faktori. Piemēram, "krimināllietas galvenais faktors ir lietā iesaistīto pušu skaits (aizdomās turētais, apsūdzētais vai cietušais). Tāpat arī, cita starpā, tiek ņemti vērā arī tādi faktori kā, piemēram, vai aizdomās turētais ir arestēts, vai cietušais ir miris. Visiem šie faktoriem ir piešķirti punkti, kurus UYAP (Nacionālā tieslietu tīkla sistēma) palielina automātiski. Piemēram, UYAP piešķirt 50 punktus par pirmo sistēmā ievadīto aizdomās turēto personu un papildu 25 punktus par katru nākamo aizdomās turēto personu. Ja aizdomās turēto arestē, 70 punktus piešķirtu par pirmo arestēto aizdomās turēto personu un 30 punktus par citām arestētām aizdomās turētām personām. Tāpat arī UYAP piešķir papildu punktus, ja lietā ir vairāk nekā viens noziedzīgs nodarījums. "Civillietās tiesu namos ir izveidoti tiesu ierēdņu biroji, kas nodarbojas ar lietu sadali. Šie biroji atbild par ar lietām saistīto datu ievadīšanu, piemēram, pušu skaits, strīda veids, informācija par to, vai lietā ir piešķirta juridiska palīdzība, utt." Tad elektroniskā lietu pārvaldības sistēma automātiski piešķir lietai punktus (komentārs pie 5. jaut.).

Kā redzams iepriekš 2. tabulā, 3 valstis ziņojušas, ka to svēršanas sistēmā **apvienota punktos balstītā metode ar darba laika mērījumu metodoloģiju (Somija un Azerbaidžāna) vai ar darba laika aplēses metodoloģiju (Igaunijas)**. Igaunijas sistēma aprakstīta nākamajā nodaļā.

Somija detalizēti ziņoja par punktos balstītu sistēmu, kas pamatojas laika pētījumā. Rajona un apelāciju tiesās sveramo lietu veidus vispirms sagrupēja 8 lietu veidu kategorijās (piespiedu līdzekļi, soda naudas aizstāšana, krimināllietas, saīsināts process neapstrīdēta prasījuma lietas, plašas civillietas, zemes grāmatu lietas, lūgumraksti un maksātnespējas lietas). Tad katru lietu grupu sadalīja trijos sarežģītības līmeņos (vienkārša, parasta, grūta). 2009. gadā tiesas darbinieki fiksēja dažādajiem lietu veidiem veltīto laiku, izmantojot elektronisko rīku "Tarmo". Šī analīze ļāva noteikt laiku dažādu lietu izskatīšanai nepieciešamo laiku un tad piešķirt dažādus svērumus dažādajiem sarežģītības līmeņiem katrā kategorijā. Piemēram, krimināllietās ir trīs punktu skaits: 1 – vienkārša, 2 – parasta un 6 – grūta. Tika uzskatīts, ka vienkāršas civillietas ir 2,2 reizes laikietilpīgākas par vienkāršām krimināllietām. Tāpēc vienkāršas civillietas svērumi ir 2,2 punkti, parastas – 4,4 bet grūtas – 8,8. Apkopotos svērumus tad aprēķina, reizinot lietu skaitu dažādās kategorijās ar to svērumiem. Tiesu darbiniekus lūdz vienu nedēļu gadā pierakstīt savu darba laiku. Līdz šim šo ierakstu dēļ nav nācies mainīt ne lietu grupas, ne grūtības kategorijas, ne svērumu punktus. Ir vērts pieminēt, ka Somijā "darba slodzes rādītāju kopums ir izejas punkts, vērtējot nepieciešamos resursus, tomēr tas nav vienīgais resursu sadales pamatojums." Cik mums zināms, tas ir izejas punkts, lai uzsāktu sarunas starp Tieslietu ministriju, šobrīd pavisam jauno Tiesu administrācijas aģentūru un atsevišķām tiesām par resursu piešķirumu un snieguma mērķiem.

Septiņas valstis ziņoja, ka to svēršana sistēmas paļaujas uz **darba laika mērījumiem (Vācija)** vai uz **darba laika aplēsēm (Beļģija, Serbija, Čehijas Republika un Nīderlande)**, vai **darba laika aplēšu un darba laika mērījumu kombināciju (Austrija un Ukraina)**. Austrijā, Vācijā un Nīderlandē izmantotās sistēmas tiks apskatītas nākamajā nodaļā.

Ukraina ziņoja, ka izmanto abas metodes, un rakstiski sniedza papildu skaidrojumus par izmantoto sistēmu. Piemēram, 2016. gadā lietu svēršanas sistēmā bija šādi soļi: 1) veikt tiesu priekšsēdētāju aptauju par laiku, ko tiesneši velta lietu izskatīšanai, un to analizēt; un 2) analizēt datus par lietas izskatīšanas ilgumu no automatizētās lietu pārvaldības sistēmas. Apvienojot abas šīs analīzes, iespējams aprēķināt lietu svērumus dažādiem lietu veidiem un dažādiem tiesnešiem. Piemēram, ja lēmumu pieņem kolēģija, tad kolēģijas locekļiem ir dažādi uzdevumi lēmuma pieņemšanas procesā. Tāpēc arī bija svarīgi diferencēt lietu svērumus, ņemot vērā, no vienas puses, lietas izskatīšanai veltīto laiku un, no otras puses, tiesnešu uzdevumus, kuriem vienā lietā var būt dažādi lietas svērumi. Ukrainas Tiesnešu padome apstiprināja lietu svēršana sistēmu pēc lietu kategorijām un ieteica Ukrainas Valsts Tiesu administrācijai to izmantot tiesās. Ar starptautiskās tehniskās palīdzības atbalstu veiktās analīzes mērķis bija pastiprināt Ukrainas Valsts Tiesu administrācijas lomu tiesnešu un lietu sadalē, kā arī lemt par finansējumu tiesām. Tāpat arī pētījuma atradnes tikai izmantotas, lai nodrošinātu taisnīgu lietu sadali tiesnešiem elektroniskajā lietu pārvaldības sistēmā. 2020. gada martā tikai veikta līdzīga analīze, pamatojoties uz 2019. gadā iesniegtajiem datiem.

Serbija klasificēja savu lietu svēršanas sistēmu kā "cita metodoloģija". Pamatojoties uz pieejamajiem papildu dokumentiem par Serbijas modeli⁹, šķiet, ka šis modelis balstās laika pētījumā, kurā apvienotas tiesu aptaujas, ekspertu grupu aplēses par laiku, kas nepieciešams ar lietām saistītu uzdevumu pabeigšanai, kā arī ar lietām saistītu, to sarežģītības līmeni ietekmējošu indikatoru analīze. Šajos ar lietām saistītajos indikatoros ietilpst: vidējais tiesas sēžu skaits katra veida lietās, vidējais iesniegto dokumentu skaits katra veida lietās, vidējais lietu izskatīšanas laiks katra veida lietās; apsūdzēto skaits krimināllietās, prasītāju skaits pirmās instances darba strīdu lietās, galvenais tiesiskais pamats lietā, utt. Serbijas modeļa pētnieciskie posmi ir šādi: identificēt ar lietu saistītos uzdevumus, kas katrā lietu veidā prasa tiesneša darba laiku; konstatēt ar lietu saistītos indikatorus, pēc kuriem var prognozēt lietas sarežģītību; lietu izlases veidošana, lai izgūtu datus par to, cik bieži katrs no uzdevumiem parādās katra veida lietu dzīves ciklā, noteikt vidējo darba laiku uz uzdevumu, pamatojoties tiesnešu izlases sniegtajās aplēsēs, reizināt laika vērtību ar biežuma vērtību, lai aprēķinātu katra veida lietu svērumu. Visbeidzot, Serbijas modelis piešķir svērumus lietu veidiem, kas patērē lielāko daļu no pieejamā tiesnešu darba laika. Piemēram, zemākās instances tiesās civillietas, krimināllietas un darba strīdu lietas veidoja 26,86% no visām ienākošajām lietām 2015. gadā. Tomēr Serbijā veiktajā pētījumā secināts, ka šie lietu veidi prasa lielāko daļu tiesnešu laika, un tāpēc tiem piešķir svērumus. Augstākas instances tiesās svērumus piešķir 5 lietu veidiem: pirmās instances civillietām, pirmās instances krimināllietām un otrās instances civillietām, krimināllietām un darba strīdu lietām.

Čehijas Republika ziņoja, ka izmanto Laika aplēšu metodi, kurā ekspertu-tiesnešu grupa regulāri nosaka mērķus – cik lietu katrā lietu veidā tiesnešiem, tātad – katrai tiesai, jāizskata gada laikā. Šī pieeja ir diezgan ierasta vairākās dalībvalstīs, un to parasti sauc par "ietvarkritērijiem" vai "kvotām". Tomēr nav tā, ka tiesnešiem būtu šīs kvotas jāizpilda. To primārais mērķis ir kalpot kā lietu svērumiem. Tas ļauj aprēķināt svērto lietu noslodzi un aplēst tiesai nepieciešamo tiesnešu skaitu. Viņi arī testē lietu sarežģītības mērīšanu, izgūstot datus no lietu pārvaldības sistēmas un izvērsot tos, izmantojot statistiskas lietotnes. Pašreizējos rezultātus izmanto neformāli, Tieslietu ministrijai un tiesu priekšsēdētājiem diskutējot par tiesās nepieciešamo tiesnešu skaitu.

Kā minēts iepriekš, **Beļģija** ziņoja, ka agrāk mēģināts izmantot lietu svēršanas sistēmu, taču "rezultāti nav oficiāli publicēti".

Septiņas valsts ziņoja, ka izmantojot **citas metodoloģijas (Bosnija un Hercegovina, Bulgārija, Horvātija, Dānija, Ziemeļmaķedonija un Zviedrija)**. Rumānija un Dānija aprakstītas nākamajā nodaļā.

Bosnijai un Hercegovinai ir Dienvidaustrumeiropai visai tipiska sistēma. Tiesnešiem gada laikā ir jāizskata noteikts lietu skaits ("kvota") dažādos veidos (piemēram, spriedums bez atbildētāja klātbūtnes, spriedums pēc būtības, utt.) (1. jaut.). Kvotas ir pieredzējušu tiesnešu noteikti un Augstās tiesu un prokuratūru padomes apstiprināti mērķi. Šīs kvotas netieši ņem vērā, apsverot tiesnešu veltīto laiku un pūles, sagatavojot dažādu veidu lēmumus, tāpat arī tās ļauj gada beigās novērtēt katra tiesneša produktivitāti, pamatojoties uz pieņemto lēmumu skaitu un to veidiem. Piemēram, produktivitātes gada kvota civillietu lietu veidā ir šāda: 176 lietas ar lēmumu pēc būtības, 726 spriedumi bez atbildētāja klātbūtnes vai 968 cita veida lietu izskatīšanas (15. jaut.).

Bulgārija ziņoja, ka lietas svērumu nosaka divus elementus apvienojoša formula: pirmais elements ir "svēruma koeficients", kas piešķirts 4 lietu grupām (civillietas, komercietas, krimināllietas un administratīvās lietas); otrs elements ir "korekcijas koeficients", kas piešķirts lietām ar augstākiem sarežģītības rādītājiem (lietas, kurās pušu skaits ir lielāks par vidējo, pieaicināti eksperti, vairāki prasības celšanas iemesli, utt.) Svēruma koeficients

⁹ Ceretto, J.D., *Weighted Caseload Formula for the Courts of Serbia*, Interim Report (2017).

atspoguļo aplēsto darba laiku, kas nepieciešams kādai no 4 augšminētajām lietu grupām piederošas lietas pabeigšanai. Šie svēruma koeficienti izteikti vērtībā, kas ir lielāka par 0, viena vienība pielīdzināta 16 darba stundām. Bulgārijas tiesneša gada laikā izskatīto un pabeigto lietu koeficientu summa veido individuālo gada svērtās lietu noslodzes rādītāju. Ir vērts apskatīt arī to, ka Bulgārija ziņoja, ka šī svērtā lietu noslodze netiek izmantota, lai prognozētu tiesnešu vajadzības, vai lietu sadalei, bet, citu mērķu starpā, lai novērtētu tiesnešus, kā arī "objektīvi un taisnīgi palīdzētu noteikt tiesnešu darba slodzi disciplinārlietās" un "paaugstinātu tiesnešu motivāciju".

Horvātija ziņoja, ka lietas svēruma balstās iepriekš noteiktā lietu kvotā, kas vienam tiesnesim jāizpilda gada laikā. Piemēram, ja tiek sagaidīts, ka tiesnesis gada laikā izskatīs 165 noteikta veida lietas, tad šāda veida lietas vidējais svēruma būs 0,006 (1/165).

Ziemeļmaķedonija ziņoja, ka lietas sarežģītību novērtē, izmantojot ar lietu saistītu indikatoru sarakstu, kas ietver (citu starpā): lietas tiesību jomu, iesaistīto pušu skaitu, nozieguma un soda veidu, pierādījumu apjomu, lietas monetāro vērtību, aplēsto lietas izskatīšanai nepieciešamo stundu skaitu, ārzemnieka iesaisti lietā. Šāds saraksts var nodrošināt un nodrošina lietu klasifikācijas skalas, pamatojoties uz to sarežģītības līmeni (no vienkāršas līdz sarežģītai). Piemēram, krimināllietas, kurās paredzamais sods būtu trīs gadu cietumsods, kā arī izpildu lietas civillietās tiek uzskatītas par vienkāršām. Klasifikācijas atšķiras, bet tās izmanto visas tiesas, kuru piekritībā ir civillietas, krimināllietas un administratīvās lietas. Šobrīd tiek pabeigts starptautisku donoru finansēts projekts lietu svēšanas sistēmas pārskatīšanai, ņemot vērā "tiesnešu vērtējumu par lietas sarežģītību". Šo sistēmu paredzēts izmantot arī tiesnešu snieguma vērtēšanā.

Ir vērts pieminēt, ka, kaut arī dažas dalībvalsts sver savu lietu noslodzi, izmantojot dažādas pieejas, **tās ņem vērā arī citus faktorus, lai prognozētu nepieciešamo tiesnešu skaitu** (20. jaut.).

Armēnija, Beļģija, Igaunija, Ungārija, Lietuva, Luksemburga un Rumānija acīmredzot salīdzina datus par iesniegtajām lietām uz tiesnesi un tad prognozē nepieciešamo tiesnešu daudzumu.

Azerbaidžāna ziņoja, ka izmanto "kompleksu pieeju", kas ietver datus nākotnes tendenču un iedzīvotāju skaita jurisdikcijā prognozēšanai.

Bulgārija, Kipra, Ziemeļmaķedonija un Slovēnija izmanto datus par iesniegtajām, izskatītajām un neizskatītajām lietām.

Čehijas Republika izmanto lietu plūsmas datus, piemēram, par iesniegtajām, izskatītajām un neizskatītajām lietām, tāpat arī datus par tiesvedības ilgumu, kā arī citus, nekonkretizētus mainīgos lielumus. "Mērķis ir atrast pārslogotās tiesas un tām nozīmēt papildu tiesnešus".

Itālijā ņem vērā vairākus apsvērumus, tādus kā: ienākošās un neizskatītās lietas, lietu atlikums, lietas uz tiesnesi, ienākošās lietas uz 100 000 iedzīvotājiem, tiesu rajona īpatnības (piemēram, mafijas noziegumu līmenis, utt.).

Portugāle izmanto "abstraktu produktivitātes standartu" katram tiesnesim, pamatojoties uz iesniegtajām lietām, izskatītajām lietām un tiesvedības ilgumu. Standartu pārskata reizi trijos gados, un to izmanto, lai aprēķinātu katrā tiesā nepieciešamo tiesnešu skaitu.

Šķiet, ka līdzīgu sistēmu izmanto **Slovākijas Republikā**, kur noteikta katram tiesnesim izskatāmo lietu "kvota". Mēs saprotam, ka tad, ja iesniegto lietu skaits pārsniedz tiesnešu kvotas, tiek apsvērta jaunu tiesnešu amata vietu izveidošana.

Moldovas Republikā nepieciešamā tiesnešu skaita noteikšanai tiek izmantoti šādi kritēriji: tiesnešu lietu noslodze pēdējo trīs gadu laikā, lietu sarežģītība, iedzīvotāju skaits tiesas jurisdikcijā, konkrētu lietu skaits un citi konkrēti tiesas darbību ietekmējoši kritēriji.

Zviedrijā un Nīderlandē katrai tiesai piešķir budžetu, un tad tiesas priekšsēdētājs vai tiesas valde lemj, kā to izmantot, lai sasniegtu noteiktos mērķus, kas var nozīmēt arī jaunu tiesnešu pieņemšanu darbā.

Šveicē, aprēķinot tiesnešu skaitu tiesā, tiek ņemti vērā šādi mainīgie lielumi: ienākošo un izskatīto lietu skaits gadā, izskatīšanas laiks, reālais tiesvedības ilgums, neizskatīto lietu vecums, īpašu uzmanību pievēršot lietām, kas joprojām ir neizskatītas pēc 2 gadiem, ienākošo un izskatīto lietu skaits uz tiesnesi.

Dalībvalstīm arī vaicāja, vai tās apkopo datus par to, cik daudz darba laika vienam (pilnas slodzes) tiesnesim ir pieejams ar lietām saistīta darba veikšanai vienā gadā (17. – 18. jaut.). Šī jautājuma mērķis bija noteikt “tiesneša gada” un “tiesneša dienas” vērtību. Tiesneša gada vērtība izsaka darba dienu skaitu, kas vienam tiesnesim ir pieejamas ar lietām saistītam darbam (365 kalendārās dienas - atvaļinājuma un slimības dienas - mācību dienas, utt.). Tiesneša dienas vērtība izsaka stundu skaitu, kas tiesnesim vienā darba dienā ir pieejamas ar lietām saistītā darba veikšanai.

Šajā ziņā tiesneša gads **Austrijā** ir noteikts kā 1 720 stundas gadā; **Azerbaidžānā** šī vērtība ir noteikta kā 1 152 stundas (192 dienas*6 stundas dienā); **Vācijā** tā ir noteikta kā apmēram 1 700 stundas, bet **Dānijā** – 1 500 stundas gadā. Vēl trīs valstis informēja par darba dienu skaitu gadā, taču neziņoja par dienā pieejamo stundu skatu ar lietām saistītajam darbam. Šīs valstis ir – **Beļģija** ar 212 dienām vienā gadā, **Igaunija** ar 200 darba dienām gadā un **Serbija** ar 202 dienām.

3.2. Sešu Eiropas valstu lietu svēršana sistēmu padziļināts apskats

3.2.1. Austrija

Austrijā¹⁰ lietu svēršanas sistēmu sauc “*Personalanforderungsrechnung II*” (“PAR II”). Tā pamatojas lielā pētījumā par laiku, kas veikts 2008./2009. gadā, un tās svērumus nesen grozīja pārskatīšanas procedūrā, kurā laika posmā no 2017. līdz 2019. gadam bija iesaistītas dažādas tiesnešu – ekspertu grupas. Pašreizējos svērumus izmanto lietām, kas ir 20 reģionālo tiesu piekriībā, kas ir pirmās instances vispārējās jurisdikcijas tiesas un apelācijas tiesas (pilnas darba slodzes ekvivalentā (PDSE) – 802 tiesneši), kā arī saistītajās prokuratūras iestādēs (360 PDSE) un 115 rajona tiesās, kas ir pirmās instances tiesas ar ierobežotu jurisdikciju (705 PDSE tiesneši; pamatojoties uz 2020. gada janvāra datu analīzi).

Lietu svēršanas sistēmas publiskotais mērķis ir aprēķināt nepieciešamo tiesnešu un prokuroru skaitu, lai nodrošinātu pieprasījumu pēc justīcijas (ienākošās lietas) saprātīgā laikā un nozīmētu tos dažādās tiesās atbilstoši tiesnešu neatceļamības principam.

Pirmo “*Personalanforderungsrechnung*” ieviesa 1994. gadā (rajonu tiesām) un 1996. gadā reģionālajām tiesām. Pēc tam tika veikta lietu materiālu analīze, kā arī *ex-post* laika novērtējums. Vēlāk Austrijas Tieslietu ministrija vēlreiz veica laika pētījumu 2008. un 2009. gadā, kuru atkal rosināja Austrijas Tiesnešu biedrība un kurā iesaistīja ārējo konsultāciju uzņēmumu. Pētījumā bija iesaistītas 20 no 11 reģionālajām tiesām (63% no visiem šīs jurisdikcijas PDSE tiesnešiem), 30 rajonu tiesas (apmēram 35% no šīs jurisdikcijas tiesnešiem) un 5 prokuratūras (vairāk nekā 55% prokuroru). Tiesnešiem un prokuroriem lūdza aizpildīt veidlapu, ierakstot laiku, ko viņi velta darbam ar lietām, sadalot tās konkrētās lietu kategorijās. Aptauja ilga 6 mēnešus. Vidējais minūšu daudzums, ko tiesneši un prokurori velta katrai lietu kategorijai, veido katras lietu kategorijas svērumus. Ņemot vērā to, ka tiesnešu un prokuroru gada darba laiks ir noteikts kā 1 720 stundas, attiecība starp ienākošajām lietām, kas reizinātas ar to konkrēto svērumu un tiesnešu gada darba laiku, parādīja pieprasījuma pēc justīcijas nodrošināšanai nepieciešamo tiesnešu skaitu.

Pēc tam pie ar lietu izskatīšanu saistītajām tiesnešu darbībām pieskaita ar lietām nesaistītajām darbībām nepieciešamo laiku, piemēram, vadības pienākumu veikšanai, mācībām, pasniegšanai, dalībai profesionālās organizācijas, kā arī citām specifiskām tiesnešu papildu aktivitātēm.

Reizēm izmantotā lietu svēršanas metode kritizēta tāpēc, ka tās laika pētījums balstās pašu tiesnešu un prokuroru izdarītajās piezīmēs par laiku, ko viņi velta darbam ar lietu, vedinot domāt, ka šādā pašvērtējumā dažādām ar lietu saistītām aktivitātēm veltītais laiks varētu būt neobjektīvs.

2017. gadā sākās 2009. gada sistēmas vērtēšana. Lēmumu veikt novērtējumu pieņēma vairāku faktoru dēļ. Tie bija, it īpaši, tas, ka kopš laika pētījuma bija pagājis ilgs laiks, bija samazinājies rajona tiesu skaits, veikti būtiski grozījumi krimināllikumā, kā arī bija radies vispārējs priekšstats, ka lietas kļūst sarežģītākas. Novērtēšanu veica vairākas tiesnešu darba grupas, sadalītas atbilstoši lietu kategorijām, un to darbu koordinēja Tieslietu ministrijas Vadības grupa. Vadības grupā bija pārstāvji no četrām reģionālajām apelācijas tiesām, Tiesnešu biedrības un Tieslietu ministrijas.

¹⁰ Mēs īpaši pateicamies Rutai Štragancai-Šreflei (*Ruth Straganz-Schröfl*) no Austrijas Tieslietu ministrijas par viņas palīdzību šīs pētījuma daļas tapšanā.

Viens no svarīgākajiem faktoriem novērtējumā bija praktiķu iesaiste un visa procesa caurskatāmība, kā rezultātā jaunos svērumus plaši pieņēma.

Darba grupu locekļi bija pirmās un otrās instances tiesneši, prokurori, kā arī attiecīgo biedrību biedri. Svērumus koriģēja, izejot no 2008.-2009. gada veiktā laika pētījuma, ievērojot divus principus. Pirmkārt, aprēķinu pārskatīja, ņemot vērā citus datus, kas bija iegūti laika pētījumā, bet netika izmantoti. Otrkārt, 8 ekspertu grupu kopas (kuru locekļi bija pirmās un otrās instances tiesneši vai prokurori, bet kuri nebija pirmajās darba grupās) veica laika aplēses, izmantojot Delfu metodi.

No 84 dažādajām lietu kategorijām 44 saglabājās sākotnējais svērums (minūtes), 26 tika vērtētas papildu, izmantojot Austrijas datu apstrādes centra izveidotu aprēķina modeli, bet 14 koriģēja, izmantojot aprēķina modeli un Delfu metodi. Šī iemesla dēļ var uzskatīt, ka izmantotā metodoloģija balstījās gan laika pētījumā, gan laika aplēsēs, ko vēlāk izmantoja sākotnējā laika pētījuma rezultātu validācijai un koriģēšanai. Laika aplēsēs tika ņemta vērā nepieciešamība pielikt papildu laiku lietas izskatīšanai, ja tajā parādījās kāds vai kādi no šiem faktoriem: tuls, eksperts liecinieks, ārvalstu konteksts, strīdus tiesvedības, krimināllietā iesaistīts nepilngadīgais un aizdomās turētā persona aizturēta. Dažām lietu kategorijām tika izstrādāts detalizēts darba process, lai novērtētu dažādos uzdevumus trīs plašos posmos: pirmstiesas, iztiesāšanas posmos un posmā pēc sprieduma pasludināšanas. Vienošanās par laika aplēsēm balstījās detalizētā novērtējuma metodoloģijā, kas pamatojās Delfu metodē, un par galīgajiem svērumiem pakāpeniski vienojās darba grupās iekļautie tiesneši.

Laikā, kad tapa šis pētījums, Tieslietu ministrija apsprieda vēl dažus citus jautājumus. Piemēram, aprēķins balstās ienākošajās lietās un neņem vērā katras tiesas produktivitāti; 2008./2009. gadā veiktais laika pētījums izrādījās ne pārāk uzticams attiecībā uz prokuroriem, jo pētījums notika laikā, kad tika ieviestas būtiskas izmaiņas kriminālprocesa kodeksā. Līdz ar to tam kā turpmāko aplēšu pamatam bija trūkumi. Aprēķinot noteiktu kategoriju lietu izskatīšanai nepieciešamo vidējo laiku, nepietiekami ņemtas vērā dažādo tiesu lokālās iezīmes. Tā rezultātā šī dažādība var ietekmēt lietu svērumus, un tie nevarēja atspoguļot laiku, ko kāda lieta prasa visā valstī.

Austrijā izmantotā kombinētā metode ir ļoti interesanta, jo tā ir praktiska laika pētījuma un ekspertu veiktās laika aplēses kombinācija. Par lietu svēršanas sistēmas attīstību atbildīgais Austrijas eksperts uzskata, ka ekspertu grupu veiktās laika aplēses, izmantojot vispārārstītu metodoloģiju, var uzskatīt par uzticamu alternatīvu dārgākajam un smagnējākajam laika pētījumam.

3.2.2. Dānija

Dānijā¹¹ lietu svērumus izveidoja 2002. gadā, ieviesa 2005. gadā un radikāli pārskatīja 2011. gadā. Apskatītos lietu svērumus izmanto 24 rajona tiesās (vispārējās jurisdikcijas tiesās). Abas augstākās tiesas izmanto citu svērumu kopu, taču svērumu noteikšanas pamata metodoloģija ir tā pati. 2002. gadā tika veikts ierobežots laika pētījums par lietu izskatīšanai nepieciešamo laiku. Šo pētījumu izmantoja kā pamatu kvalitatīvākam vērtējumam, ko veica trīs tiesnešu darba grupas. Šīs darba grupas bija sadalītas atbilstoši šādām tiesību jomām: 1) civillietas un krimināllietas, 2) izpildu lietas un 3) maksātnespējas lietas. Tām uzticēja koriģēt sākotnēji noteiktās lietu svērumu vērtības.

2011. gadā notika būtiska šī modeļa pārskatīšana. Doma bija veidot caurskatāmāku un vienkāršāku metodi, ko tiesneši plaši pieņemtu. Grozījumi ietvēra: lietu kategoriju skaita samazināšanu, izmaiņas dažu kategoriju lietu svērumos (piemēram, svērto krimināllietu kategoriju skaits samazinājās no 32 līdz 7), un sprieduma veidu, ko 2002. gadā uzskatīja par "kvalitatīvu vērtējumu", 2011. gadā izslēdza.

Laika pētījuma periodā tiesas darbiniekiem bija katru dienu jāreģistrē tas, kā viņi pavada savu darba dienu, strādājot ar dažādu veidu lietām. Dažās rajona tiesās ieceltie tiesneši to dara reizi pusgadā (papildu atbilde 5. jaut.), iesniedzot sava veida "vienreizēju" pašziņojumu par laiku, ko viņi velta ar lietām saistītām un ar lietām nesaistītām darbībām (piemēram, vadības pienākumiem un citām darbībām). Taču tas nav saistīts ar laika pētījumu, bet gan ar produktivitātes standartizācijas procedūru.

¹¹ Īpaša pateicība Frederikam Elesijam Rasmusenam (*Frederik Ellesøe Rasmussen*) no Dānijas Tiesu administrācijas par viņa ieguldījumu šīs pētījuma daļas tapšanā.

Tā dēvētos “sākotnējos svērumus” aprēķināja, balstoties laika pētījuma atradnēs, bet pēc tam palielināja, piemērojot sarežģītības reizinātāju, ņemot vērā konkrētus, ar lietu saistītus indikatorus, kas liecina par augstāku sarežģītības līmeni, kā arī kvalitatīvu vērtējumu par katra lietu veida pamata vidējo svērumu, neatkarīgi no ar lietu saistītiem indikatoriem. Šie statistiskie, ar lietu saistītie indikatori ietver: garas tiesas sēdes, kas ilgst vairāk nekā vienu dienu, tulku izmantošanu, kā arī lietā iesaistīto tiesnešu skaitu.

Pēc tam izskatītās svērtās lietas izmanto tiesas produktivitātes novērtēšanai, kā arī piešķirot budžetu katrai tiesai un dažādām nodaļām vienas tiesas ietvaros.

Dānijas Tiesu administrācija apzinās pašreizējā laika pētījuma ierobežojumus, jo tajā nav paredzēta tieša lietas izskatīšanai nepieciešamā laika reģistrācija. Laiku pa laikam tiek nedaudz koriģēti konkrētu lietu svērumi, pamatojoties uz dažu procesuālo izmaiņu vai likumu grozījumu kvalitatīvu vērtējumu. Taču, kā minēts, šos sākotnējos svērumus koriģē, piemērojot sarežģītības faktorus lietas dzīves cikla laikā, un svērumus galvenokārt izmanto budžeta piešķiršanai. Šo iemeslu dēļ šobrīd detalizēta un parasti diezgan smagnējā un dārgā laika pētījuma veikšana netiek uzskatīta par prioritāti, jo tas īpaši neuzlabotu konsekventu un vienlīdzīgu budžeta sadali.

“Tas vienmēr ir jautājums par to, cik detalizētai vajadzētu būt svēršanas sistēmai. Dānijas Tiesu administrācijas pamatprincips ir tāds, ka mēs pārtraucam padarīt to vēl detalizētāku tad, kad augstāks detalizācijas līmenis patiesībā gala rezultātu neietekmēs”¹².

Dānijas Tiesu administrācija lietu svēršanas mērķis galvenokārt ir piešķirt budžetu dažādām tiesām. Tāpat arī šī iemesla dēļ lietu svērumus aprēķina gan tiesnešiem, gan citiem tiesas darbiniekiem, un budžets tiek atbilstoši sadalīts. Piemēram, lietas svērums krimināllietas izskatīšanā ir 10 punkti gan tiesnešiem, gan tiesas darbiniekiem, jo visi piedalās tiesas sēdes norisē vai sagatavošanā. Taču atalgojuma līmeņa atšķirību dēļ punktu skaits budžeta piešķiršanai dažādām tiesām ir 6,3 tiesnešiem un 3,7 tiesas darbiniekiem. Lietas priekšmeta faktors ir unikāls katram lietas priekšmetam. Īpašajā krimināllietu gadījumā katra darbinieku grupa velta gandrīz vienādu daudzuma laiku vidējai krimināllietai, taču algu atšķirība ir apmēram 2 pret 1, salīdzinot tiesnešus un tiesas darbiniekus, tieši tāpēc krimināllietu svērumus atbilstoši koriģē katrai darbinieku grupai, lai tie būtu ekonomiski salīdzināmi. Piemēram, mantojuma lietās tiesas darbinieki vidējai mantojuma lietai velta apmēram 20 reizes vairāk laika nekā tiesneši. Taču tāpēc, ka algu atšķirība ir apmēram 2 pret 1, salīdzinot tiesnešus un tiesas darbiniekus, reālais lietas priekšmeta faktors mantojuma lietās ir apmēram 0,20 tiesnešiem un apmēram 0,8 tiesas darbiniekiem, lai svērumi būtu ekonomiski salīdzināmi. Īpašie lietu faktori uzskaitīti tālāk:

Lietas priekšmeta faktors	Tiesneši	Tiesas darbinieki
Civillietā	66%	34%
Krimināllietā	63%	37%
Izpildes prasības	30%	70%
Piespiedu pārdošana	42%	58%
Maksātnespēja	68%	32%
Mantojums	20%	80%
Notāri	6%	94%

Pēc tam, kad katra lietas priekšmeta svērums ir koriģēts atbilstoši lietas priekšmeta faktoram, tiek piemērots kombinācijas faktors, kas reizina svērumu ar konkrētu faktoru. To dara, lai svēruma punkts civillietā, piemēram, būtu salīdzināms ar svēruma punktu krimināllietā.

Kombinācijas faktors	Svērumi
Civillietā	4,06
Krimināllietā	1,48
Izpildes prasības	0,37
Piespiedu pārdošana	1,33
Maksātnespēja	2,63
Mantojuma lietas	1,24
Notāri	0,10

¹² Court Administration, DENMARK, *Memorandum about the Weighting of Cases in the Danish Court System*, 21 September 2015.

Katrai tiesai budžetu piešķir, ņemot vērā divus faktorus: izskatīto lietu vidējo svērumu (40% budžeta) un katrā tiesā ienākošo lietu skaitu, lai varētu ticami prognozēt tiesas sagaidāmo darbību. Šo tiesas "sagaidāmo darbību" ņem vērā arī nozīmējot tiesnešus uz dažādām tiesām, ievērojot neatceļamības principu.

3.2.3. Igaunija

Igaunija¹³ sāka veidot lietu svēršanas sistēmu 2007. gadā, lai nodrošinātu piekļuvi justīcijai, saprātīgus termiņus, vienlīdzīgu lietu sadali tiesnešiem, kā arī, lai novērtētu lietu izskatīšanai nepieciešamo laiku un apsvērtu iespēju, ka varētu būt vairāk specializējušos tiesnešu, lai tiktu galā ar ienākošo lietu skaita pieaugumu.

Tāpēc tiesnešu darba grupas vērtēja dažādu veidu civillietu, krimināllietu un administratīvo lietu izskatīšanai nepieciešamo laiku. Šajās aplēsēs centās ņemt vērā vairākus faktorus, kuri, kā liecināja tiesnešu pieredze, varētu ietekmēt katrā lietā veltītā laika daudzumu. Piemēram, civillietās par šādu faktoru uzskatīja pretprasību, bet krimināllietās šādi faktori bija – apsūdzēto skaits, apsūdzību skaits, kā arī nepieciešamība izmantot tulku.

Šos faktorus tad pētīja, izmantojot pusotru gadu ilgušu laika pētījumu. Šī laika pētījuma gaitā tiesneši par katru izskatīto lietu aizpildīja darba laika uzskaites kartes. Tāpat arī, ņemot vērā atvaļinājuma laiku, slimošanu, mācības un institucionālus pasākumus, tika aprēķināts, ka gadā ar lietu izskatīšanu saistītais tiesneša darba laiks ir 1 600 stundas.

Procesa nobeigumā tika pieņemtas trīs dažādas lietu svēršanas skalas:

Administratīvajās lietās bija cita svēršanas metode. Tiesneši vienojās par skalu, sākot no 0,34 punktiem, kurus piešķirta visvienkāršākajām un vismazāk laikietilpīgajām lietām, līdz 10 punktiem, kurus piešķirta vissarežģītākajām un vislaikietilpīgākajām lietām (piemēram, nodokļu lietām).

Krimināllietās tiesneši vienojās noteikt "atsauces vērtību standarta krimināllietai", kas aplēš 31,1 stundu, lai izskatītu lietu ar vienu apsūdzēto un ne vairāk kā piecām apsūdzībām, bez tulku iesaistes. Tad, ja apsūdzēto skaits ir lielāks un apsūdzību ir vairāk, šo standarta laiku reizina ar dažādiem koeficientiem. Citiem vienkāršotiem procesiem tika noteiktas daudz zemākas laika prasības, piemēram, 2,3 stundas saīsinātajai procedūrai, un 8,9 stundas priekšrakstiem par sodu. Krimināllietās skala bija ļoti plaša, sākot ar aplēstajām 1,2 stundām visvienkāršākajām lietām, līdz 513,2 stundām vissarežģītākajām.

Lai noteiktu laika skalu civillietās, galvenais apsvērtais faktors bija tas, ar kādu tiesneša lēmumu lieta tika izskatīta, proti, vai tas ir nolēmums, spriedums bez atbildētāja klātbūtnes, pilns spriedums. Skala ietvēra 1,5 stundas vienkāršākajām lietām, kurām nepieciešams tikai nolēmums, līdz 11,5 stundām sarežģītākajām lietām. Ģimenes tiesību lietas ar vairāk nekā vienu prasību (piemēram, saskarsmes tiesības ar bērnu un bērna uzturētājiem prasība vienā lietā) tika uzskatītas par sarežģītākām, un tāpēc vienkāršām ģimenes tiesību lietām tika piešķirts koeficients 1,3.

2015. gadā šo tikai administratīvo tiesnešu pieņemto pieeju pārskatīja, arī pateicoties tam, ka tika pārbaudīts dažādu tiesvedību reālais ilgums, ko izguva no elektroniskās lietu pārvaldības sistēmas. Pēc pārskatīšanas administratīvajās lietās pieņēma sarežģītības punktu skalu no 2 līdz 40, katru punktu vērtējot kā apmēram 0,67 stundas administratīvā tiesneša darba. Aprēķinu veica šādi. Izskatīto lietu skaitu katrā kategorijā pēdējo četru gadu laikā reizināja ar attiecīgo sarežģītības vērtējumu (svērumu). Piemēram, ja pēdējo 4 gadu laikā bija izskatītas 100 lietas no kategorijas vispārējais process/ datu aizsardzība un sabiedrības informēšana, to reizināja ar atbilstošu vērtējuma punktu skaitu (proti, 20), un tad pieskaitīja citām izskatīto lietu kategorijām, kas reizinātas ar to attiecīgo vērtējumu. 1 600 darba stundas uz tiesnesi reizināja ar 4 (gadiem) un pilnas darba slodzes ekvivalentu tiesnešu skaitu, kas bijuši amatā pēdējo 4 gadu laikā.

Attiecība starp tiesneša kopējām darba stundām un izskatītajām lietām, kas reizinātas ar to sarežģītības punktu skaitu, veido administratīvo lietu svēruma punkta vērtību – 0,67 stundas.

Civillietās vienojās par 40 punktu skalu, bet lietas svēruma punkta vērtības aprēķina (izmantojot to pašu formulu kā administratīvajās lietās) rezultāts bija 0,27 stundas. Tiesneši šo vērtību apstrīdēja, uzskatot, ka tā ir nereālistiska, arī salīdzinot ar administratīvajās lietās aprēķināto vērtību – 0,67.

¹³ Īpaša pateicība Kaidi Lipusai (*Kaidi Lippus*) no Igaunijas Tieslietu ministrijas par viņas ieguldījumu šīs pētījuma sadaļas tapšanā.

Krimināllietās vienkārši palielināja aplēsto laiku vissarežģītākajās lietās.

2017. gadā atkal tika aktualizēta precīzākas lietu svēršanas sistēmas nepieciešamība. Tieslietu ministrija izveidoja tiesu priekšsēdētāju darba grupu esošās sistēmas pārskatīšanai un labāku aplēšu izveidošanai par to, cik daudz laika nepieciešams dažādu kategoriju lietu izskatīšanai. Civillietu tiesneši nespēja vienoties par atbilstošo katrai lietu kategorijai veltīto laiku. Tāpēc viņi vienkārši uzskaitīja punktus, nesaistot tos ar katrai uzskaitītajai lietai veltīto laiku.

Šobrīd lietu svērumus izmanto administratīvās tiesas, kā arī 2 no 4 pirmās instances apgabaltiesām. Lietu svēršanu galvenokārt izmanto lietu sadalei, kā arī, lai izteiktu priekšlikumus par to, cik daudz tiesnešu jāieceļ kādā tiesā vai vienas tiesas dažādās nodaļās. Tika piedāvāti arī daži svērumi otrās instances tiesām, bet tie tā arī netika pilnībā pieņemti.

Intervijas laikā tika norādīts arī, ka, pamatojoties uz statistikas datiem, šobrīd nelielā tiesā (2-4 tiesneši) lietu svēršanas sistēma praktiski neesot vajadzīga, jo esot maz iespēju specializēties, tāpat arī neesot iespējams pazemināt nelielā tiesā strādājošo tiesnešu skaitu. Taču Igaunija apsver iespēju ieviest valsts mēroga sadales sistēmu noteiktām lietu kategorijām. Tāpēc pieprasījums pēc lietu svēršanas aizvien vairāk pieaug, lai veiktu salīdzinošu tiesnešu lietu noslodzes vērtējumu.

Šobrīd tiesu sistēma Igaunijā pārskata lietu svēršanas metodoloģiju, lai izstrādātu izmaiņas, kas nepieciešamas, lai to konsekventi pieņemtu visās tiesās un padarītu svērumus civillietās, krimināllietās un administratīvās lietās salīdzināmus.

3.2.4. Vācija

Vācija¹⁴ pabeidza savu pirmo laika pētījumu 2002. gadā un to atjaunināja 2014. gadā. 2014. gada pētījumā bija iesaistīta reprezentatīva izlase – 16 163 dalībnieki no 70 tiesām un prokuratūrām 14 zemēs (*Länder*). Kopējā dalībnieku skaitā bija: 5 057 tiesneši un tiesu varas amatpersonas, 8 233 darbinieki ne tiesneši, kā arī 2 855 amatpersonas no dažādu jurisdikciju prokuratūrām.

Visus dalībniekus lūdza sekot līdzi un ziņot par to, cik daudz laika viņi velta dažādām darba aktivitātēm 6 mēnešu laikā no 2014. gada 1. janvāra līdz 30. jūnijam. Šim nolūkam Vācijas pētījuma komanda izveidoja manuāli aizpildāmu atskaites veidlapu (laika uzskaites žurnālu), kas bija piesprausta pie katras lietas, kuru izskatīja datu apkopošanas pusgada laikā. Ilustrācijai – ja tiesnesis veltīja 30 minūtes kādai ar lietu saistītai darbībai konkrētā lietā, viņš vai viņa ierakstīja skaitli 30 pie lietas materiāliem piespraustajā laika uzskaites žurnāla veidlapā. Te jāatzīmē, ka tiesneši pauda bailes par to, ka laika pētījums varētu apdraudēt tiesu varas neatkarību. Šīs bailes izklaidēja, ieviešot šādus pasākumus: datu kopu anonimizēšanu, kā arī apņemšanos, ka datu kopu neizmantos ne individuālā snieguma vērtēšanai, ne tiesu salīdzināšanai. Tad tika stingri noteikts, ka pētījuma mērķis ir kvantificēt vidējo darba laiku viena veida lietās kā atsauces ietvarstruktūru.

Kad beidzās 6 mēnešus garais pētījuma periods, pētījuma komanda apkopoja visus laika uzskaites žurnālus un aprēķināja kopējo laika pētījumā reģistrēto minūšu skaitu attiecībā uz katru lietu kategoriju. Te jāpaskaidro, ka noteiktā lietu veida kategorijā var būt iekļauti lietu veidi, kas atšķiras pēc to tiesiskās prasības, bet prasa vienādu darba laika daudzumu to sagatavošanai un izskatīšanai. Vācijā lietu kategorijas nosaka federālo zemju darba grupa, kurā ir zemju Tieslietu ministriju pārstāvji (neietverot tiesnešus). Savos lēmumos darba grupas locekļi ņem vērā sagaidāmo nepieciešamo laiku katras lietas sagatavošanai un izskatīšanai. Piemēram, Vācijas lietu kategorija RL011 ietver 5 dažādus lietu veidus: lietas par nolaidīgu profesionālu darbību medicīnā, prasības saistībā ar personisko atbildību un samaksu, uzņēmumu domstarpību un karteļu lietas.

Pamatojoties laika pētījuma rezultātos un ņemot vērā "lielo skaitļu likumu", tika noteikts, ka šie 5 lietu veidi, vidēji, prasa vienādu darba laika apjomu (diapazonā no 1 058 līdz 1 815 minūtēm uz lietu), tāpēc tās tika grupētas vienā lietu kategorijā un tām piešķīra vienādus lietu svērumus (1 193 minūtes). Lietu svērumus Vācijas metodoloģijā sauc par "pamatskaitli", bet tāpat arī par "Pebsy skaitli"¹⁵. Pebsy-pamatskaitļa aprēķins balstās

¹⁴ Īpaša pateicība Andreasam Nefam (*Andreas Neff*), Freiburgas Rajona tiesas priekšsēdētājam no Vācijas par viņa ieguldījumu šīs pētījuma daļas tapšanā.

¹⁵Pebsy ir "*Personalbedarfsberechnungssystem*" saīsinājums, kas nozīmē – Nepieciešamā personāla aprēķināšanas sistēma.

sākotnējā formulā, kurā aprēķina laika pētījumā katrā lietu kategorijā apstrādāto lietu skaitu ("RechnerischeMenge"). Sākotnējā formula ir šāda:

$$\text{Rechnerische Menge} = \frac{(t_{\text{Typ E}} * M_{\text{Typ E}}) + (t_{\text{Typ A}} * M_{\text{Typ A}})}{(t_{\text{Typ E}} + t_{\text{Typ A}})} + M_{\text{Typ V}}$$

t= minūšu skaits, par kuru ziņots laika pētījumā

M= lietu skaits, ar ko strādāts laika pētījuma periodā

Typ E= lietas, kas iesniegtas pirms laika pētījuma sākuma, bet izskatītas laika pētījuma periodā

Typ A= lietas, kas iesniegtas laika pētījuma periodā, bet izskatītas pēc laika pētījuma perioda beigām

Typ V= lietas, kas iesniegtas un izskatītas laika pētījuma periodā

Jāpaskaidro, ka laika pētījumā tika apkopoti dati arī par Typ L lietām, kas ir "ilgstošās" lietas, kas iesniegtas pirms laika pētījuma sākuma un izskatītas pēc tā beigām. Taču tika nolemts, ka laika dati par Typ L lietām (M Typ L) tiks ietverti tikai tālāk parādītajā pebbsy-pamatskaitļa formulā, bet ne sākotnējā formulā. Tāpat arī tika nolemts neiekļaut mainīgo lielumu "lietu skaits, ar kurām strādāts pētījuma laikā" attiecībā uz Typ L lietām nevienā no formulām.

Sākotnējās formulas rezultāts ir saucējs pebbsy-pamatskaitļa formulā, kā redzams zemāk:

Kopējais minūšu skaits, kas ziņots laika pētījumā, uz visām vienai lietu kategorijai piederošajām lietām

Aprēķinātais laika pētījuma periodā apstrādāto lietu skaits
(RechnerischeMenge)

Jāpaskaidro, ka augstāk redzamās formulas skaitītājs ietver arī laika pētījumā ziņoto minūšu skaitu attiecībā uz Typ L lietām. Typ L lietas ir "ilgstošās" lietas, kas iesniegtas pirms laika pētījuma sākuma un izskatītas pēc laika pētījuma beigām. Kā redzams iepriekš, Typ L lietas nav iekļautas sākotnējā formulā, bet tikai pebbsy-pamatskaitļa formulas skaitītājā.

Pebbsy-pamatskaitļa galvenais mērķis ir aprēķināt Vācijā dažādos jurisdikcijas līmeņos nepieciešamo tiesnešu skaitu, pamatojoties uz šādu formulu:

Ienākošo lietu skaits * attiecīgie pebbsy-pamatskaitļi

Gadā pieejamais tiesnešu darba laiks darbam ar lietām (tiesneša amata vietas* darba stundu skaits dienā* darba dienu skaits gadā)¹⁶

Federālo zemju Tiesu administrācijas komisija regulāri pārskata pebbsy-pamatskaitļus, lai aprēķinātu nepieciešamo darbinieku skaitu. Nākotnē plānots pebbsy-pamatskaitļus atjaunināt reizi 10 gados, ņemot vērā apstākļus, kuru dēļ atjauninājums varētu būt attaisnojams pirms šie 10 gadi pagājuši. Šādi iemesli pebbsy-pamatskaitļu pārskatīšanai ietver: izmaiņas likumdošanā, jaunu tiesu praksi, strukturālas reformas un modernizācijas pasākumus.

Visbeidzot jāatzīmē, ka pebbsy-pamatskaitļi atspoguļo dažādu lietu veidu kategoriju vidējo apstrādes laiku. Taču atsevišķu lietu (vai lietu veidu) apstrādes laiks var būtiski atšķirties. Tāpēc Pebbsy sistēma nav piemērota: lietu sadalei tiesās, valsts mēroga standartu noteikšanai, kā arī secinājumu izdarīšanai par atsevišķu darbinieku darba modeli, kā arī organizatorisko formu saskaņošanai federālajās zemēs.

3.2.5. Rumānija

Rumānija¹⁷ vērtē dažādu lietu sarežģītību, izmantojot vērtēšanas skalu, kas katrai atsevišķajai lietai piešķir punktu summu, kas izsaka tās sarežģītības līmeni. Te jāuzsver, ka atšķirībā no valstīm, kuras piešķir vienu svērumu visām lietām, kas klasificētas vienā lietu veidā, Rumānijas sistēma aprēķina sarežģītības līmeni katrai lietai atsevišķi.

¹⁶ Tiesnešu pieejamais darba laiks darbam ar lietām gadā tiek atsevišķi noteikts katrai federālajai zemei. Šī vērtība ir apmēram 1700 stundas gadā.

¹⁷ Īpaša pateicība Marianai Feldioreanu (Mariana Feldioreanu) no Rumānijas Tieslietu padomes par viņas ieguldījumu šīs pētījuma daļas tapšanā.

Vērtējuma skalu pirmo reizi iestrādāja Rumānijas lietu pārvaldības sistēmā (ECRIS) 2003. gadā un ieviesa 4 pilottiesās. Sākotnēji ECRIS administrācijas modelis ļāva katrai tiesai patstāvīgi noteikt sarežģītības pakāpes vietējā līmenī, kā arī ievietot šo vērtību sistēmā (vai modificēt esošo vērtību). Šī lēmuma blaknes bija lielās atšķirības starp tiesām, kas izslēdza iespēju salīdzināt dažādu tiesu svērto lietu noslodzi un izdarīt secinājumus par darbu ar ienākošajām lietām nepieciešamo tiesnešu skaitu.

Tā rezultātā Augstākā tieslietu padome (ATP) 2005. gadā nolēma izveidot *ad hoc* darba grupu, kurai uzticēja: izveidot valstī vienotu sarežģītības skalu, nosakot atbilstošu darba slodzi tiesnesim, kā arī noteikt termiņus dažādu veidu lietu sagatavošanai un izskatīšanai. Darba grupās bija dalībnieki no 18 tiesām (6 rajona tiesām, 6 tribunāliem un 6 apelācijas tiesām). Lai to izdarītu, tika analizētas 570 lietas (300 rajona tiesu lietas, 180 tribunālu lietas un 90 apelācijas lietu tiesas) un tika izdarīti secinājumi par 50 dažādiem lietu veidiem (gan krimināllietām, gan citām). Kā saprotam, darba grupas piedalījās sava veida laika pētījumā, dokumentējot darba laiku uz lietu. Tomēr mums nav informācijas par laika pētījuma ilgumu, par dalībnieku skaitu, ne arī par dokumentēšanas veidu (uz vienu tiesneša darbību vai lietu kopumā/ secīgi mērījumi vai fragmentēti, utt.). Šīs darba grupas savu darbu pabeidza 2006. gadā, un, pamatojoties uz to secinājumiem, ATP 2007. gadā pieņēma lēmumu vienādot sarežģītības skalu nacionālajā līmenī.

Šobrīd katras atsevišķas lietas sarežģītību aprēķina ECRIS algoritms, kas balstās šādos komponentos:

1. Sākotnējais sarežģītības līmenis, kas piešķirts "lietas galvenajam priekšmetam" un "lietas sekundārajam priekšmetam". Jāpaskaidro, ka lietas galvenais priekšmets ir lietu veids vai prasības iemesls. Attiecīgi sekundārais priekšmets ir lietu veida apakškategorija. Katra šī priekšmeta (primārā/ un vai sekundārā) sarežģītības līmenis noteikts skalā no 1 līdz 10 kā konstante. Cik saprotam, šīs konstantes pamatojas 2005.-2006. gadā izveidoto darba grupu izdarītajos secinājumos un kopš tā laika nav mainītas. Tāpat arī mums nav papildu informācijas par to, kā šo darba grupu locekļi formulēja skalu un noteica katra priekšmeta (primārā un/ vai sekundārā) līmeni.
2. Lietā iesaistīto pušu skaits – šis mainīgais lielums nošķir lietas, kurās ir līdz 4 pusēm, un lietas, kurās ir 5 vai vairāk iesaistītās puses.
3. (Lietas materiālu) sējumu skaits.
 - Liecinieku skaits lietā virs 10 – šis mainīgais lielums iekļauts formulā kopš 2016. gada, taču vēl nav ieviests ECRIS algoritma tehnisku problēmu dēļ.

Šo dažādo mainīgo lielumu attiecības redzamas tālāk sniegtajās formulās. Piemēram, lietās, kurās iesaistītas 4 vai mazāk puses, ECRIS algoritms atsevišķas lietas sarežģītības līmeni aprēķinās šādi:

$$\begin{aligned} &[(\text{galvenā priekšmeta sarežģītība}) \\ &+ \\ &[(\text{sekundāro priekšmetu summētā sarežģītība}) \times 10\%] \\ &+ \\ &[(\text{galvenā priekšmeta sarežģītība}) \times (\text{sējumu skaits}) \times 20\%] \end{aligned}$$

Lietās, kurās iesaistītas 5 un vairāk puses, ECRIS algoritms lietas sarežģītības līmeni aprēķinās šādi:

$$\begin{aligned} &[(\text{galvenā priekšmeta sarežģītība}) \\ &+ \\ &[(\text{sekundāro priekšmetu summētā sarežģītība}) \times 10\%] \\ &+ \\ &[(\text{galvenā priekšmeta sarežģītība}) \times (\text{sējumu skaits}) \times 20\%] \\ &+ \\ &[(\text{galvenā priekšmeta sarežģītība}) \times (\text{pušu skaits}) \times 5\%] \end{aligned}$$

Nākotnē ECRIS algoritms ņems vērā mainīgo lielumu, ja liecinieku skaits lietā būs virs 10, un lietas sarežģītības līmeni aprēķinās pēc šādas formulas:

$$\begin{aligned} &[(\text{galvenā priekšmeta sarežģītība}) \\ &+ \\ &[(\text{sekundāro priekšmetu sarežģītība}) \times 50\%] \end{aligned}$$

$$\begin{aligned}
 &+ \\
 &[(\text{galvenā priekšmeta sarežģītība}] \times (\text{pušu skaits}) \times 10\% \\
 &+ \\
 &[(\text{galvenā priekšmeta sarežģītība}) \times (\text{liecinieku skaits virs } 10 \text{ minimālā}) \times 10\%
 \end{aligned}$$

3.2.6. Nīderlande

Nīderlande¹⁸ arī izmanto tiesnešu un citu tiesu sistēmas amatpersonu pašu iesniegtās atskaites par darba laika izmantošanu. Tomēr Nīderlandē izmantotā datu savākšanas metode, tāpat arī veids, kā tiek formulēti galīgie lietu svērumi, atšķiras.

Agrāk Nīderlandē izmantoja “ēnu pētījuma” metodi, kurā tiesībzinātņu studenti kādu laiku pavadīja (“ēnoja”) izvēlētos tiesnešus, lai apkopotu datus par to darba stundu sadalījumu dažādām tiesneša darba aktivitātēm. Laika gaitā datu apkopošanas metode mainījies un tagad paļaujas uz divu metožu kombināciju: pirmā ir Darba izlases metode, bet otra – laika aplēses, ko sagatavo eksperti – tiesneši, pamatojoties uz Darba izlases rezultātiem.

Darba izlases metode ir statistisks paņēmieni, lai noteiktu darbinieku konkrētiem darbību veidiem veltīto laika īpatsvaru. To dara, lūdzot darbiniekus nejaušinātos laika brīžos dokumentēt viņu tā brīža aktivitātes, neprasot dokumentēt šo aktivitāšu ilgumu, sākumu vai beigas. Pamatojoties uz Nīderlandes pētījumu, šī metode ir sekmīga, ja ir pietiekami liels dalībnieku skaits, kas nodrošina pietiekami daudz brīžu, kas reprezentē dalībnieku veiktās dažādās darbības. Šo metodi ieviesa Nīderlandes tiesu sistēmas 2014. gada pētījumā par lietu svēršanu, kā arī izmantoja sekojošajā – 2017. gada pētījumā.

2017. gada pētījumā bija 1 859 dalībnieki, kas bija nejaušināti atlasīti no vispārējās populācijas, kurā ir apmēram 5 100 tiesneši, tiesu varas amatpersonas, padomnieki, tiesneši stažieri un juridiskie atbalsta darbinieki. Lai to veiktu, tika algots ārējs konsultāciju uzņēmums, kas vadīja datu vākšanu, izmantojot dalībnieku viedtālruni vai planšetē instalētu lietotni.

Datu vākšana laika lietotnē ilga vienu pētījuma nedēļu katram dalībniekam, no pirmdienas līdz svētdienai, no septiņiem rītā līdz pusnaktij. Pirms pētījuma nedēļas dalībnieki saņēma īsu uzņemšanas anketu. Anketas mērķis bija gūt ieskatu par: katra dalībnieka standarta darba nedēļu, katra darbinieka pieejamību pētījuma laikā attiecīgajā tiesā (tiesām bija iepļānotas atšķirīgas pētījuma nedēļas), kā arī katra dalībnieka piekļuvi tehniskajām prasībām atbilstoši ierīcei laika lietotnes instalēšanai (viedtālrunim vai planšetei).

Pamatojoties uz anketās sniegtajām atbildēm, dalībniekiem noteica konkrētu pētījuma nedēļu, kas pēc iespējas atbilda viņu grafikam (piemēram, visiem kantona tiesnešiem nenoteica vienu un to pašu pētījuma nedēļu). Tāpat arī bija noskaidrots, kuriem dalībniekiem uz viņu pētījuma nedēļas laiku vajadzēja aizdot planšeti vai viedtālruni.

Lai nodrošinātu sekmīgu datu apkopošanu, pētījuma komanda dažādās tiesās rīkoja mācību pasākumus (kopumā tika novadīti 23 mācību pasākumi). Tāpat arī dalībnieki saņēma plašu rokasgrāmatu par lietotni, kurā nepieredzējušiem lietotājiem izskaidroja, kā lietot iPad/ viedtālruni/ planšeti. Papildus tika sagatavots īss paskaidrojošs video, kā arī ceļvedis ar atbildēm uz biežāk uzdotajiem jautājumiem par pētījumu.

Kad visi dalībnieki bija aktivizējuši lietotni, viņus lūdza norādīt, kāda veida darbību katrs tobrīd veic. Atbildot dalībnieki varēja izvēlēties vienu no šiem trim variantiem:

1. "Es nestrādāju" (šobrīd neveicu nekādas ar tiesneša darbu saistītas darbības);
2. "Es veicu ar lietu nesaistītu darbību, kas ir..." (izvēle no iepriekš noteikta ar lietu nesaistītu darbību saraksta, piemēram: piedalīšanās darba sanāsmēs, profesionāla apmācība un izglītība, vadības un administratīvie pienākumi, utt.);
3. "Es veicu ar lietu saistītu darbību lietu veidā..." (izvēle no iepriekš noteikta lietu veidu saraksta, ko vēlāk sagrupēja septiņās tiesību jomās/ kategorijās pirmajā instancē (krimināllieta, ģimenes, imigrācijas, nodokļu lietas, komerclietas, administratīva un maza apjoma prasību lieta) un četrās tiesību jomās apelācijas tiesās (krimināllietas, ģimenes, nodokļu un komerclietas)).

¹⁸ Īpaša pateicība Džosam Putsam (Jos Puts) no Nīderlandes Tieslietu padomes par viņa ieguldījumu šīs pētījuma sadaļas tapšanā.

Laika lietotne atkārtoja šo jautājumu 12 reizes nejausinātos brīžos katru dienu katra dalībnieka pētījuma nedēļas laikā. Jautājumi lietotnē dalībniekiem parādījās dažādos laikos, tāpat arī katram dalībniekam – katru dienu citos laikos. Tā rezultātā katrs dalībnieks sniedza informāciju par to, kā izmanto savu laiku, 84 dažādos un nejausinātos brīžos pētījuma nedēļas laikā (ar 93,3% uzticamību, maksimālo kļūdas robežu – 10%).

Datu apkopošana ilga 61 pētniecības nedēļu, kas bija izklidētas 41 kalendāra nedēļā no 2017. gada janvārim līdz decembrim. Pirmā pētījuma nedēļa noritēja trešajā janvāra nedēļā (no 16. līdz 22. janvārim) Ostbrabantas tiesā un Denbošas tiesā, bet pēdējā bija 50. nedēļa (no 2017. gada 11. līdz 17. decembrim) Amsterdamas tiesā. Sprotam, ka galīgā datubāze tika anonimizēta, lai neatklātu dalībnieku identitātes.

Datu apkopošanas perioda beigās konsultāciju uzņēmums aprēķināja laika īpatsvaru, kas veltīts ar lietu nesaistītām darbībām (22–30%), un pārējais tika attiecināts uz ar lietu saistītām darbībām. Šo pārējo laiku aprēķināja katrai no 10 iepriekš minētajām kategorijām/ tiesību jomām. Piemēram: ja 5% mērījuma brīži bija fiksēti kā "Es strādāju ar krimināllietu", tad tika secināts, ka "5% no PDSE pieejamā darba laika stundām tiek veltīti krimināllietām". Tādējādi pieejamās darba laika stundas PDSE Nīderlandē tika noteiktas kā 1 821,6 stundas gadā 2017. gadā (253 darba dienas * 7,2 stundas darba dienā). Šo skaitli tad reizināja ar mērījuma brīžu īpatsvaru katrā no iepriekš minētajām desmit kategorijām.

Pēdējā posmā katras kategorijas summēto svērumu iedalīja katrā kategorijā iekļautajos lietu veidos. To izdarīja 10 ekspertu tiesnešu fokusa grupas no pirmās un otrās instances tiesām (viena grupa katrai tiesību jomai). Katra fokusa grupa sapulcējās vienu reizi, un tajā bija 11 dalībnieki no pirmās instances tiesas un 4 dalībnieki no apelācijas tiesas. Jāpiezīmē, ka visas tiesas tika uzaicinātas piedalīties fokusa grupās un vairums tiesu atsūtīja tiesnesi vai tiesneša palīgu. Tāpat fokusa grupās bija iekļauti arī darbības vadības jomas darbinieki.

Pirms fokusa grupu sanāksmēm grupu dalībnieki saņēma darba dokumentus, kuros bija iekļauti: Darba izlases rezultāti, statistiskie dati par 2017. gadā izskatīto lietu skaitu, sadalīti pa lietu veidiem katrā tiesā, utt.

Balstoties savā profesionālajā pieredzē, secinājumos, kas izdarīti par darba dokumentiem un grupu sanāksmēs notikušajās diskusijās, grupu locekļi tad sadalīja katras kategorijas summēto svērumu 6–8 lietu veidos, tādējādi nosakot 70 dažādu lietu veidu svērumu. Turpmākajos pētījumos iecerēts noteikt vidējos datus ne tikai nacionālajā līmenī, bet arī vietējā – katrai tiesai.

4. Pārskats par svērtās lietu noslodzes modeli Amerikas Savienoto Valstu tiesās

ASV tiesās izmantoto svērto lietu noslodzes modeli veido trīs elementi:¹⁹

1. Ienākošās lietas, proti, gada laikā tiesās iesniegto lietu skaits, skaitīts atsevišķi katram lietu veidam;
2. Lietu svērumi, kas izsaka minūšu skaitu, kas tiesnesim vai tiesu varas amatpersonai vidēji jāvelta katram lietu veidam;
3. Tiesneša gada vērtība, kas nozīme minūšu skaitu, kas tiesnesim vai tiesu varas amatpersonai gada laikā ir pieejamas ar lietām saistītam darbam.

Lietu svērumi vai vidējais darba laiks uz lietu veidu pamatojas no tiesnešiem savāktajos pašziņojumos vai pašdokumentācijā. Šos pašziņojumus un/ vai dokumentāciju var savākt, izmantojot vienu no divām datu vākšanas metodēm (vai abu kombināciju): *Delfu metodi* un *Laika pētījuma metodi*. Šo abu metožu unikālās iezīmes, kā arī stiprās un vājās puses tiks detalizēti apskatītas nākamajā nodaļā.

Īsumā, Delfu metode ir "aptaujas veikšanas paņēmieni, lai iegūtu zināšanu konsensu, vairākās kārtās iztaujājot ekspertu grupu"²⁰. ASV veikto lietu svēršanas pētījuma kontekstā Delfu metodi izmanto, lai apkopotu aprēķinātās aplēses par lietai nepieciešamo darba laika apjomu, pamatojoties uz dalībai fokusa grupā izvēlēto tiesnešu pašziņojumiem. Turpretim laika pētījums nepaļaujas uz darba laika aplēsēm vai vienreizējām/ atkārtotām aptaujām. Tā vietā laika pētījums paļaujas uz nepārtrauktu un reālā laikā veiktu tiesneša darba laika

¹⁹ Matthew Kleiman, Richard Y. Schauffler, Brian J. Ostrom & Cynthia G. Lee (2019) Weighted caseload: a critical element of modern court administration, *International Journal of the Legal Profession*, 26:1,21-32; Matthew Kleiman et al., *Case Weighting as a Common Yardstick: A Comparative Review of Current Uses and Future Directions*, vol.7, n.4 (2017) (Onati Socio-Legal Series, n.d).

²⁰ Mehdi Mozuni and Wolfgang Jonas, An Introduction to the Morphological Delphi Method for Design: A Tool for Future-Oriented Design Research, *She Ji: The Journal of Design, Economics, and Innovation* 3, no. 4 (2017): 303–318, doi:10.1016/j.sheji.2018.02.004.

uz vienu lietu pašdokumentāciju. Vienkāršāk sakot, katru laika pētījuma dienu tiesnešiem ir jādokumentē darba laiks, kas veltīts katrai lietai, pie kuras viņi tajā dienā strādājuši. Tāpat arī detalizētākos laika pētījumos tiesnešiem prasa ne tikai norādīt, ar kāda veida lietu viņi strādā, bet arī kāda veida tiesneša darbība veikta konkrētajā lietā.²¹

Līdz šī gadsimta sākumam ASV lietu svēršanas pētījumos tika izmantota Delfu metode, lai apkopotu pašaplēses par vidējo darba laiku, ko tiesneši velta katram lietu veidam. Tomēr tagad, šķiet, vairumā atjaunināto lietu svēršanas pētījumos izmanto laika pētījumu, un to uzskata par precīzāku metodi lietas svēruma noteikšanai. Neraugoties uz to, ir svarīgi atzīmēt, ka šajos pētījumos joprojām tiek izmantota Delfu metode, bet tikai kā pētniecības rīks, lai novērtētu un validētu laika pētījuma atradnes. Kā atsauces ietvarstruktūra 3. tabulā redzams tiesnešu līdzdalības īpatsvars un laika pētījuma ilgums 10 lietu svēršanas pētījumos, kas veikti ASV laikā no 2013. līdz 2018. gadam.

3. tabula: tiesnešu līdzdalības īpatsvars un laika pētījuma ilgums 10 lietu svēršanas pētījumos

Štats	Tiesnešu līdzdalības īpatsvars	Laika pētījuma ilgums	Publicēts
Kalifornija ²²	98%	4 nedēļas	2018. g. novembris
Aiova ²³	94%	4 nedēļas	2017. g. jūnijs
Oregona ²⁴	96,9%	4 nedēļas	2016. gada maijs
Florida ²⁵	97%	4 nedēļas	2016. g. maijs
Indiana ²⁶	99,3%	4 nedēļas	2016. g. aprīlis
Kentuki ²⁷	94-96%	4 nedēļas	2016. g. janvāris
Vermonta ²⁸	100%	12 nedēļas	2015. g. augusts
Montāna ²⁹	91,8%	8 nedēļas	2014. g. oktobris
Rietumvirdžīnija ³⁰	100%	9 nedēļas	2014. g. septembris
Tenesī ³¹	95,3%	6 no 11 nedēļām	2013. g. oktobris

Kā redzams tabulā, izvēlētajos štatos tiesnešu līdzdalības īpatsvars ir diapazonā no 91,8% līdz 100%, ar vidējo vērtību 96%. Tāpat arī šajos pētījumos laika pētījuma ilgums ir diapazonā no 4 līdz 12 nedēļām, ar vidējo vērtību 5,9 nedēļas.

²¹ Brian.J. Ostrom et al., *Florida Judicial Workload Assessment Final Report* (National Center for State Courts, 2016).

²² Judicial Council of California, *Judicial Workload Assessment: 2018 Judicial Workload Study Updated Case weights*, Report to the Judicial Council, 2019.

²³ Suzanne and John Douglas., *Iowa Judicial Officer Workload Assessment Study, 2016*, Denver, National Center for State Courts, Court Consulting Services, 2017.

²⁴ S. Tallarico & A. Davis, *Oregon Circuit Court Judicial Officer Workload Assessment Study*, National Center for State Courts, 2016).

²⁵ B.J. Ostrom, M. Kleiman, C.G. Lee & S. Roth, *Florida Judicial Workload Assessment Final Report*, National Center for State Courts, 2016.

²⁶ D. Sayles, S. Tallarico and J. Douglas, *Indiana Caseload Assessment Plan to Utilize Resources Efficiently*, National Center for State Courts, 2016.

²⁷ B.J. Ostrom, M. Kleiman & C.G. Lee, *Kentucky Judicial Workload Assessment*, National Center for State Courts, 2016.

²⁸ S. Tallarico, E. Friess & J. Douglas, *Vermont Trial Court System Judicial Officer and Court Staff Weighted Caseload Study*, National Center for State Courts, state justice institute, 2015.

²⁹ S. Tallarico, J. Douglas & E. Friess, *Montana District Court Judicial Weighted Caseload Study*, National Center for State Courts, State Justice Institute, 2014.

³⁰ J. Douglas, S. Tallarico, E. Friess & W. Wills, *West Virginia Circuit Judge Workload Study*, National Center for State Courts, State Justice Institute, 2014.

³¹ S. Tallarico, J. Douglas & E. Friess, *Tennessee Trial Courts Judicial Weighted Caseload Study*, National Center for State Courts, 2013.

Pēc laika pētījuma pabeigšanas sākotnējos svērumus ASV modelī nosaka, izmantojot vienu no divām formulām. Viena ir "notikumos balstītā" formula, bet otra formula ir "gada vērtībā izteiktas laika pētījuma minūtes uz lietu veida kategoriju".

"Notikumos balstītā" formula ietver šādus četrus soļus:

- i. Identificēt visus ar lietu saistītos notikumus, kas notiek visu veidu lietās un prasa tiesneša darba laiku. Šajā ziņā formulā jāiekļauj tikai tādi notikumi, kas ir attiecināmi uz lielu lietu veidu un tiesu īpatsvaru. Citiem vārdiem sakot, specifiski vai neparasti notikumi nav jāņem vērā (piemēram, atsevišķu tiesnešu atšķirīgi darba paradumi un stili, īpaši apstākļi, utt.).³²
- ii. Izgūti dati visā štatā no lietu pārvaldības sistēmas vai manuāli veidotas lietu izlases, lai noteiktu to, cik bieži katrs notikums notiek katrā lietu veidā.
- iii. Apkopot pašziņojumus/ dokumentāciju no tiesnešiem par darba laika daudzumu, ko viņi velta katram notikumam katra veida lietā (izmantojot vai nu *Delfu* metodi vai Laika pētījuma metodi).
- iv. Reizināt vidējo biežumu ar vidējo laiku, kas tiesnešiem nepieciešams šiem notikumiem līdz lietas izskatīšanai katrā lietu veidā.

Nākamajā tabulā parādīta notikumos balstītā formula attiecībā uz diviem lietu veidiem: kriminālnozieģuma lietu un šķiršanās lietu.³³ Skaidrojums – šajā skaitliskajā piemērā darba laiks ir minūšu mediānas vērtība uz notikumu.

4. tabula: Notikumos balstītā formula kriminālnozieģuma un šķiršanās lietai

Notikuma veids	Kriminālnozieģuma lieta			Šķiršanās lieta		
	Darba laiks uz notikumu	Notikuma biežums	Notikuma svēruma	Darba laiks uz notikumu	Notikuma biežums	Notikuma svēruma
Vēršanās tiesā	5	1,05	5,25	30	0,05	1,5
Iepriekšēja uzklauššana	17	0,63	10,71	---	---	---
Apsūdzība	7	0,64	4,48	---	---	---
Tiesas/ pirmstiesas sēdes nozīmēšana	15	0,03	0,45	15	0,44	6,6
Pirmstiesas sēde/Lūgumi	15	1,83	27,45	30	0,49	14,7
Spridums bez apsūdzētā klātbūtnes/ oficiālo paziņojumu pieņemšana	15	0,85	12,75	15	0,47	7,05
Tiesas process	47	0,01	0,47	30	0,36	10,8
Zvērināto process	480	0,05	24,00	---	---	---
Pēc sprieduma/ Spriedumi	15	0,18	2,70	20	0,05	1,0
Izskatīšana/ notiesāšana	18	0,73	13,14	20	0,61	12,2
Tiesas orderis	5	0,39	1,95	3	0,02	0,06
Apelācija/ Pārskatīšana	5	0,33	1,65	30	0,05	1,5
Kriminālnozieģuma lietas sākotnējais svēruma minūtes			105	Šķiršanās lietas sākotnējais svēruma minūtes		55,4

Notikumos balstītās formulas acīmredzamā priekšrocība ir tas, ka tā ļauj pētniekam sadalīt kopējo svēruma notikumos, identificējot vislaikietilpīgākos notikumus, salīdzināt dažādu lietu veidu vislaikietilpīgākos notikumus un, pamatojoties uz to, izdarīt secinājumus. Tādējādi notikumos balstītā formula sekmē labāku izpratni par ar katru lietu veidu saistīto darba slodzi. Taču šīs metodes trūkums ir tas, ka tā prasa veikt izpēti, lai apkopotu datus par notikumu biežumu katrā lietu veidā. Šāda veida izpēte var pagarināt pilnā pētījuma periodu par 3-4 mēnešiem, jo ir nepieciešams laiks datu par biežumu apkopošanai un analīzei. Alternatīvā formula ir "gada vērtībā izteiktas laika pētījuma minūtes uz lietu veida kategoriju", kurā ir šādi komponenti:

- i. Summētās kopējās laika pētījuma minūtes, par kurām dalībnieki ziņojuši attiecībā par katru lietu veidu;
- ii. Darba dienu skaits kopējā laika pētījuma periodā;
- iii. Kopējais tiesnešu darba dienu skaits, kas gada laikā pieejams ar lietām saistītajam darbam;
- iv. Iepriekšējā gadā iesniegto lietu skaits katrā lietu veidā.

³² V.E. Flango & B.J. Ostrom, *Assessing the Need for Judges and Court Support Staff*, National Center for State Courts, 1996.

³³ Turpat.

Tālāk tabulā parādīta svēruma aprēķināšana vienkāršai likumpārkāpuma lietai Aiovā³⁴.

5. tabula: "Gada vērtībā izteiktas laika pētījuma minūtes uz lietu veida kategoriju" formula Aiovā:

Faktiskās minūtes , kas dokumentētas datu vākšanas periodā uz vienkāršām likumpārkāpuma lietām	208 886
Dalītas ar	/
Datu vākšanas perioda dienām	20
Vienāds ar	=
Visā štatā minūtes dienā darbam ar likumpārkāpumu lietām	10 444
Reizināts ar	*
Kopējām tiesnešu darba dienām gadā	215
Vienāds ar	=
Visā štatā gada vērtībā izteiktas minūtes vienkāršām likumpārkāpumu lietām	2 245 460
Dalīts ar	/
Iepriekšējā gadā ienākošo vienkāršu likumpārkāpumu lietu skaits	172 459
Vienāds ar	=
Sākotnējais lietas svēruma (minūtēs)	13

Šīs formulas priekšrocība ir tajā, ka tā neprasa izpēti – dažādu notikumu biežuma datu apkopošanu un analīzi, tādējādi saīsinot pētījuma ilgumu un svēruma aprēķināšanai nepieciešamo laiku. Šīs formulas trūkums ir tas, ka tiek zaudēta iespēja sadalīt svērumus un izpētīt vislaikietilpīgākos notikumus, lai gūtu labāku izpratni par svērumu kā lietas sarežģītības atspoguļojumu.

Kad aprēķināti sākotnējie lietu svērumi, tos nodod kvalitatīvai koriģēšanai, kas var ietvert ekspertu tiesnešu fokusa grupu izvērtējumu un validāciju, aptaujas par apmierinātību, intervijas, tiesu apmeklējumus, utt. Šie pasākumi ļauj pētījuma komandai nepieciešamības gadījumā koriģēt sākotnējos svērumus, lai tie adekvāti atspoguļotu katra lietu veida efektīvai un lietpratīgai izskatīšanai nepieciešamo laiku.

Kad beidzies laika datu apkopošanas posms, kā arī datu analīzes posms, kura rezultātā katram lietu veidam noteikts galīgais svēruma, nākamais posms ir aprēķināt nepieciešamo pilna laika tiesneša amata vietu skaitu, lai tiktu galā ar pašreizējo svērto lietu noslodzi. To dara, izmantojot šādu formulu:

Gadā ienākošais lietu skaits pa lietu veidiem x šim lietu veidam piešķirtais svēruma
(saskaitot visus lietu veidus)

Minūšu skaits, kas vienam tiesnesim vai tiesu varas amatpersonai gada laikā ir pieejams ar lietām saistītam darbam.

5. Saīdzinotais kopsavilkums

Šajā nodaļā vispirms tiks izklāstīts un apskatīts šajā pētījumā vērtēto modeļu kopsaucējs, bet pēc tam – šo modeļu svarīgākās atšķirības. Pamatojoties uz šīm atšķirībām, piedāvāsim sadalīt dažādos modeļus četrās galvenajās grupās, balstoties divlīmeņu klasifikācijā, kas paplašina šobrīd literatūrā atrodamo klasifikāciju. Visbeidzot, nodaļa noslēgsies ar kopsavilkumu par galvenajiem iemesliem, kāpēc vajadzētu izvēlēties vienu vai otru modeli, sagatavojot augsni nākamajā nodaļā sniegtajām rekomendācijām.

Tādējādi mūsu atradnes liecina, ka visu modeļu kopsaucējs ietver divus galvenos elementus. Pirmais ir "lietu skaitīšana", proti, iepriekšējā gada ienākošo lietu saskaitīšana pa lietu veidiem. Te jāpiezīmē, ka ir modeļi, kas skaita nevis ienākošās, bet izskatītās lietas, vai arī izskatītās lietas skaita papildus. Tomēr šķiet, ka neviens no šajā pētījumā apskatītajiem modeļiem, lai noteiktu nepieciešamo tiesnešu skaitu, savā formulā lietu skaitā neietvēra lietas izskatīšanas stadijā.

³⁴ Suzanne and John Douglas, *Iowa Judicial Officer Workload Assessment Study*, 2016, Denver, National Center for State Courts, Court Consulting Services, 2017.

Tāpat arī ir modeļi, kas aprēķina vidējo lietu skaitu pēdējo trīs gadu laikā, kā arī tādi modeļi, kas svērtā aritmētiskā veidā aprēķina trīs gadu vidējo, kurā katra gada vidējiem datiem ir cits īpatsvars galīgajā vidējā skaitā (kā tas ir Čehijas Republikas modelī). Tomēr, neatkarīgi no tā, vai lietu skaits attiecas uz ienākošajām vai izskatītajām lietām, kā arī, vai tās skaita reizi gadā vai reizi trijos gados, visu lietu svēršanas modeļu pamatā ir izpratne par to, ka dažādi lietu veidi ir jāskaita atsevišķi un attiecīgi tiem jāpiešķir atsevišķi svērumi, lai ņemtu vērā to, cik daudz laika un pūļu tie prasa.

Otrs visu lietu svēršanas modeļu kopējais elements ir tiesnešu vai citu tiesu varas amatpersonu pašiņojumi par katra lietu veida sarežģītības līmeni. Šajā ziņā ir svarīgi nošķirt pašiņojumu, kas ir visos lietu svēršanas modeļos izmantots pētniecības rīks, no pašdokumentācijas, ko izmanto tikai daži modeļi. Būtībā pašiņojumus sniedz retrospektīvi, atbildot uz jautājumiem, un tie balstās respondenta subjektīvos priekšstatos un uztverē, un tos var vēlāk apspriest grupās. Turpretim pašdokumentācija paļaujas uz reālajā laikā veiktu katra dalībnieka darba plūsmas ilgstošu, nepārtrauktu un rūpīgu dokumentāciju. Šī ir būtiskākā atšķirība starp Delfu metodi, kas paļaujas uz pašiņojumiem aprēķinātu aplēšu veidā, un Laika pētījuma metodi, kas paļaujas uz katra dalībnieka veiktu, empīriski pamatotu pašdokumentāciju. Paturot prātā šo atšķirību, svarīgi piezīmēt, ka visi lietu svēršanas modeļi apkopo subjektīvus pašiņojumus (izmantojot Delfu metodi vai tās variantu), bet dažādi modeļi šos pašiņojumus izmanto atšķirīgi. Piemēram, daži lietu svēršanas modeļi izmanto tiesnešu pašiņojumus kā galveno lietas svēruma kvantificēšanai nepieciešamo datu avotu. Turpretim citi modeļi izmanto tiesnešu pašiņojumus kā sekundāru līdzekli, kas domāts, lai validētu svērumus, kas noteikti, pamatojoties uz tiesnešu pašdokumentāciju (piemēram, laika pētījumu). Tālāk šīs atšķirības tiks apskatītas detalizēti.

Atgriežoties pie pašiņojumu apkopošanas, ko dara visos modeļos, ir svarīgi atzīmēt, ka datu apkopošanas process prasa pieņemt lēmumus par garu metodoloģisku jautājumu sarakstu. Piemēram, izmantojot Delfu metodi (vai tās variantu), dalībniekiem var uzdot atvērtus jautājumus, ļaujot respondentiem atbildēt saviem vārdiem, bet jautājumi var būt arī noslēgti, piedāvājot noteiktu skaitu atbilžu variantu izvēlei. Tāpat arī nepieciešami papildu lēmumi par to, kā jautājumus noformulēt, kā arī par respondentu skaitu (visa populācija vai populācijas izlase, reprezentatīva izlase vai tikai ekspertu izlase, utt.), kā arī par to, kādā veidā šos jautājumus uzdot respondentiem. Piemēram, jautājumu var uzdot aptaujas vai anketas veidā (papīra vai tiešsaistes formā), klātienē intervijā vai grupu intervijā, kurai seko grupas diskusija, utt. Tāpat arī ir iespējams pirms jautājumu uzdošanas prezentēt būtiskus statistikas datus, kāzusu analīzes vai arī ar citiem izpētes rīkiem iegūto atradņu pārskatu kā atsaucē ietvarstruktūru. Saprotams, visi šie metodoloģiskie jautājumi ietekmē apkopoto datu pamatotību un ticamību, tāpēc ir jāpieņem rūpīgi izsvērti, pamatoti un informācijā balstīti lēmumi. Šāda lēmumu pieņemšana nepieciešama arī, pieņemot papildu vai alternatīvas datu apkopošanas metodes, kas rada līdzīgus un citus metodoloģiskus jautājumus.

Pēc šī visu modeļu kopsaucēju apskata iespējams sniegt šādu kopsavilkumu par galvenajām dažādu modeļu atšķirībām atbilstoši četrām svarīgākajām iezīmēm:

1. *Izmantota viena svēruma vienība, lai novērtētu un atspoguļotu lietas sarežģītību*, – kas nozīmē vai nu laika vienību (piemēram, minūtes uz lietu) vai citu skaitliski relatīvu vērtību, tādās kā punktus vai standartus, kas nosaka lietas sarežģītības līmeni, bet ne obligāti izsaka to kā lietai nepieciešamo darba laiku.
2. *Datu apkopošanas metode* – tradicionāli ierastajā klasifikācijā izšķir divas galvenās datu apkopošanas metodes: Delfu metodi (aplēses) un Laika pētījuma metodi (empīriski mērījumi). Mēs šai ierastajai klasifikācijai pievienojam trešo metodi, kas ir Darba izlases metode, ko izmanto, lai noteiktu laika īpatsvaru, ko dalībnieki velta dažādām darbībām, viņu darba dienas laikā veidojot nejaušinātu brīžu izlasi. Kā apskatīts iepriekš, šo metodi ievieša Nīderlandes modelī, vēlāk to kombinējot ar Delfu metodi.
3. *Lietu svērumu caurskatāmība*, kas nozīmē spēju sadalīt lietas svērumu dažādos darbu ģenerējošos faktorus, no kuriem tā sastāv, kā arī analizēt katra šī faktora ietekmi uz kopējo svērumu. Šādi faktori ietver laikietilpīgus notikumus un uzdevumus, kurus tiesneši veic lietās, un/ vai citus ar lietu saistītus indikatorus, pēc kuriem var mēģināt prognozēt lietas sarežģītību. Tādējādi caurskatāms svēruma nodrošina labāku un dziļāku izpratni par tiesu darba sarežģītību.
4. *Atsevišķu un patstāvīgu lietu svērumu skaits katrā modelī*. Šajā ziņā plašs atsevišķu un patstāvīgu lietu svērumu saraksts var liecināt par lietu svēruma modeļa augstāku detalizācijas un precizitātes līmeni. Citiem vārdiem sakot, dažādu lietu veidu grupēšana aizvien mazāk kategorijās un viena svēruma piešķiršana visiem vienā kategorijā grupētiem lietu veidiem nonivelē atšķirības starp šiem lietu veidiem.

Tāpat arī šaurs saraksts var apdraudēt mērķi – uzticami atspoguļot un kvantificēt dažādu lietu veidu atšķirīgo sarežģītību.

Tagad šīs četras iezīmes apskatīsim detalizēti.

1. Izmantota viena svēruma vienība, lai novērtētu un atspoguļotu lietas sarežģītību.

Šajā ziņā daži modeļi vērtē un atspoguļo lietas svērumu, izmantojot laika vienības (visbiežāk – minūtes) vai relatīvus skaitliskus lielumus, kurus vēlāk var pārvērst laika vienībās. Šādus svērumus ieviesušas, citu starpā, Austrija, Vācija, Nīderlande, Serbija, Izraēla³⁵, kā arī Amerikas Savienotās Valstis. No otras puses, ir modeļi, kas izvēlas svērt dažādu lietu veidu sarežģītību, izmantojot standartus vai arī atvērtu vai slēgtu vērtējuma skalu, ko nepārvērs laika vienībās. Šādi modeļi ieviesti, piemēram, Somijā un Lietuvā, kas piešķir lietām svēruma koeficientus, kā arī Rumānijā, kas piešķir lietām sākotnējās sarežģītības kategorijas.

Ir svarīgi paskaidrot, ka izvēle izteikt lietu svērumus, izmantojot laika vienības, ļauj veikt šādus trīs aprēķinus:

- *Aprēķināt dažādu lietu veidu īpatsvaru* – piemēram, ja civillietas svēruma ir 80 minūtes, bet krimināllietas svēruma ir 40 minūtes, tad attiecība civillietas pret krimināllietām ir 1 pret 2, kas nozīmē, ka civillieta ir divreiz sarežģītāka un laikietilpīgāka nekā krimināllietā. Otrs no tā izrietošais secinājums ir, ka uz katru tiesnesim A iedalīto civillietu tiesnesim B ir jāiedala divas krimināllietas, lai nodrošinātu vienlīdzīgu un izlīdzsvarotu lietu sadali.
- *Aprēķināt dažādu lietu veidu atšķirību* – piemēram, izmantojot vienus un tos pašus skaitliskos rādītājus, var secināt, ka civillieta prasa par 40 minūtēm vairāk tiesneša darba laika nekā krimināllietā.
- *Aprēķināt summēto tiesnešu darba laiku, kas nepieciešams darbam ar dažādiem lietu veidiem* – piemēram, ja ienākošo civillietu skaits ir 100 un ienākošo krimināllietu skaits ir 100, tas nozīmē, ka summētais tiesnešu darba laiks šo lietu izskatīšanai ir 12 000 minūtes, kas ir pielīdzināmas 200 darba stundām kopumā. Rezultāts iegūts šādā aprēķinā:

$$[(40 \text{ minūtes} * 100 \text{ ienākošās lietas}) + (80 \text{ minūtes} * 100 \text{ ienākošās lietas})] \div 60 \text{ minūtes} = 200$$
 tiesneša darba stundas. Salīdzinot tiesu sistēmā pieejamos rezultātus par tiesnešu darba laiku, ir iespējams aprēķināt nepieciešamās tiesnešu pilna laika amata vietas, kas nepieciešamas darbam ar šī brīža svērtajām lietām.

Kaut gan vairums relatīvo vērtību saglabā laika vienību proporcionalitātes atribūtu, iespējams, ka tās neļauj aprēķināt atšķirību starp dažādiem lietu veidiem vai summēto darba laiku, kā arī atbilstoši tam nepieciešamo tiesnešu skaitu. Piemēram, Somijas modelī svēršanas koeficienti uztur laika vienību proporcionalitātes atribūtu, tādējādi ļaujot noteikt, piemēram, ka civillietu un krimināllietu attiecība ir 2,2 pret 1. Taču Somijas svēršanas koeficients nav pārveidojams laika vienībās, un tāpēc to nevar izmantojot, lai aprēķinātu atšķirības starp dažādiem lietu veidiem. Ilustrācijai, Somijas modelī atšķirība starp civillietu un krimināllietu ir 1,2 (2,2-1). Taču šķiet, ka šai atšķirībai nav nozīmes, ja nav atslēgas tās pārvēršanai laika vienībās. Proti, šie svēršanas koeficienti nav domāti, lai aprēķinātu tiesnešu svērto darba laiku, kas nepieciešams dažādu veidu ienākošu lietu izskatīšanai. Tā tas ir arī Lietuvas un Rumānijas modeļos. Tāpat arī, kā minēts pārskatā par Lietuvas modeli, Lietuvas svēršanas koeficientu proporcionalitātes atribūts aprobežojas ar vienas jurisdikcijas vai līmeņa tiesām. Tas nozīmē, ka dažādu jurisdikciju lietu svērumus nevar salīdzināt un novērtēt, lai nodrošinātu izlīdzsvarotu un vienlīdzīgu lietu sadalījumu dažādās jurisdikcijās. Šie piemēri parāda laika vienību iespējamo priekšrocību salīdzinājumā ar standartiem vai cita veida vērtējumiem. Tas pats attiecas arī uz Igaunijas modeli.

Izņēmums no vienas svēruma vienības klasifikācijas (vai nu kā darba laika minūtes uz lietu vai relatīvais vērtējums uz lietu) ir atrodams Čehijas un Horvātijas modelī. Abos šajos modeļos tā dēvētais “svēruma” ir atvasināts no iepriekš noteiktas lietu kvotas, kas katram tiesnesim ir jāizskata gada laikā. Piemēram, Čehijas modelī tiek sagaidīts, ka rajona tiesas tiesnesis gada laikā izskatīs 282 krimināllietas. Proti, “svēruma” vērtība 282 neizsaka katrai krimināllietai veltīto minūšu skaitu. Šo skaitlisko vērtību iespējams uzskatīt par sava veida summēto svērumu, ko piešķir visai krimināllietu kategorijai uz vienu tiesneša gadu. Tāpēc šis summētais

³⁵ Izraēlā 2012. gadā veiktajā lietu svēršanas pētījumā viena svēruma vienība bija vienāda ar 2,8 minūtēm.

svērumu ir vienlīdzīgs vienam tiesneša amatam. Citiem vārdiem sakot, Čehijas Republikā rajona tiesnešu attiecība pret krimināllietām ir 1 pret 282.

Horvātijas modelis līdzīgi paļaujas uz lietu kvotām, taču iet vienu soli tālāk, aprēķinot vienas lietas svērumu. Ilustrācijai, ja tiesneša gada kvota ir 165 vispārējās civillietas, tad vienas vispārējās civillietas svērumu aprēķina, izmantojot šādu formulu: $1 \text{ gads}/165 \text{ lietas} = 0,006$. Citiem vārdiem sakot, viena vispārēja civillieta vidēji prasa 0,006 tiesneša gada. Teorētiski šo svērumu varētu izteikt minūtēs uz lietu, ņemot vērā noteikto tiesneša gada vērtību (minūtes gadā, kas vienam tiesnesim ir pieejamas ar lietām saistītam darbam). Taču, cik mums zināms, oficiāli to nelieto ne Horvātijas, ne Čehijas modelī. Kopsavilkumā, Čehijas un Horvātijas modeļos vienu svēruma vienību varētu uzskatīt par laika vienību. Taču tā nav ierastā minūšu laika vienība uz vienu lietu, tāpēc tā ir izņēmums no dihotomās klasifikācijas, kas nošķir minūšu laika vienības uz lietu un vērtējumus un standartus, kas nav pārvēršami laika vienībās.

2. Datu apkopošanas metode

Tradicionāli ierastā lietu svērumu modeļu klasifikācija tās iedala divās grupās: modeļi, kas paļaujas uz Delfu metodi, un modeļi, kas paļaujas uz Laika pētījuma metodi. Taču iespējams, ka šo dihotomo klasifikāciju nevar attiecināt uz modeļiem, kas ievieš abu metožu kombināciju, vai modeļiem kas ievieš trešo metodi, kas neatbilst ne Delfu metodes, ne Laika pētījuma metodes unikālajām iezīmēm. Tāds ir Nīderlandes modelis, kurā izmantota metode, kas analizē tiesnešu laika izmantošanu, veidojot nejausinātas izlases to ikdienas darba plūsmā. Šo metodi sauc par "darba izlasi" (vēl citi izmantotie nosaukumi ir momentuzņēmuma izlase, norišu izlase, multimomentu analīze, utt.).

Būtībā visas šīs trīs metodes ievāc datus no dalībniekiem, lai kvantificētu dažādu lietu veidu sarežģītības līmeni. Taču šīs metodes atšķiras pēc datu apkopošanas metodes, ilguma, dalībnieku skaita, katra dalībnieka iesaistes līmeņa, kā arī vienas svēruma vienības, kas beigu beigās reprezentēs lietas svērumu. Kopsavilkums par atšķirībām redzams šajā tabulā.

6. tabula: Datu apkopošanas metožu atšķirības

	Delfu metode (Aprēķināta aplēse)	Darba izlases metode	Laika pētījuma metode (Empīrisks mērījums)
No dalībniekiem savākto datu veids un datu vākšanas veids	Subjektīvi pašiņojumi , kas aplēš lietas sarežģītības līmeni. Šie pašiņojumi tiek iesniegti retrospektīvi , atbildot uz strukturētiem jautājumiem, vēlāk tos apspriež grupā , lai nonāktu pie konsensa.	Segmentēta ziņošana reālajā laikā par katra dalībnieka tobrīd veiktajām darbībām, bez vajadzības ziņot par darbības sākuma un beigu laiku vai ilgumu. Ziņo trešajai pusei (datora lietotne vai telefons/ tiešsaistes vērtējums), nejausinātos brīžos .	Reālajā laikā veikta un nepārtraukta dokumentācija attiecībā uz katru darbību, ko katrs dalībnieks mēra individuāli, veicot ierakstus manuālā vai tiešsaistes laika uzskaites žurnālā. *Detalizācijas līmeni, protams, nosaka tiesneša laika uzskaites žurnāla struktūra.
Datu apkopošanas ilgums (neskaitot datu par biežumu apkopošanu)	Īsi laika periodi, bieži aprobežojoties ar 1-2 fokusa grupu sanāksmēm.	Salīdzinoši īss laika periods, visbiežāk diapazonā no 1 līdz 3 nedēļām.	Salīdzinoši garāks periods, diapazonā no 4 nedēļām līdz vairākiem mēnešiem.
Dalībnieku skaits	Populācijas izlase (nepieciešams lēmums par izlases veidošanas metodi).	Populācijas izlase (nepieciešams lēmums par izlases veidošanas metodi).	Reprezentatīva populācijas izlase vai visa populācija
No dalībniekiem prasītais	Minimāla iesaistīšanās. Subjektīvi pašiņojumi	Vidējs iesaistīšanās līmenis. Prasa daļēju pieejamību	Augsts iesaistīšanās līmenis. Tiesnešiem

iesaistīšanās līmenis.	un grupās sniegtās aplēses.	fragmentētiem ziņojumiem par laika izmantošanu nejaušinātos brīžos, laika posmā no vienas līdz trīs nedēļām.	prasa dokumentēt konkrēto darba laiku, ko tie velta katrai tiesneša darba aktivitātei pastāvīgi un nepārtraukti vairāku mēnešu laikā.
Viena svēruma vienība	Vērtējumi/ standarti vai laika vienības	Laika vienības	Laika vienības

Kā paskaidrots iepriekš, šķiet, ka visi lietu svēršanas modeļi izmanto Delfu metodi (vai tās variantu), lai savāktu tiesnešu un citu iesaistīto darbinieku pažiņojumus. Taču tajos modeļos, kas izmanto Laika pētījuma metodi kā galveno izpētes rīku un galveno datu avotu, Delfu metodi izmanto tikai kā sekundāru pētniecības rīku, kura mērķis ir validēt un, ja nepieciešams, koriģēt laika pētījuma atradnes. Tā tas ir Austrijas un Vācijas modeļos, kā arī ASV veiktajos atjauninātajos pētījumos. Principā tā tas ir arī attiecībā uz modeļiem, kas izmanto Darba izlases metodi kā primāro datu avotu un Delfu metodi kā sekundāro izpētes rīku. Taču šķiet, ka Nīderlandes lietu svēršanas modeļi nevarētu precīzi noteikt, kura no abām metodēm (Delfu vai darba izlase) ir primārais datu avots. Tas ir tāpēc, ka abu metožu ieguldījumu Nīderlandes modeļa galīgajos svērumos varētu uzskatīt par vienlīdzīgu. *Tāpēc izvēlējamies Nīderlandes modeļi neklasificēt kā Delfu metodi, bet ietvert to trešajā klasifikācijā, kas ir Delfu un Darba izlases metodes kombinācija.*

Tādējādi nākamajā tabulā piedāvāta dažādu lietu svēršanas modeļu klasifikācija, pamatojoties uz divu līmeņu klasifikāciju. Pirmajā līmenī modeļus sadalīs atbilstoši to izmantotajai svēruma vienībai (laika vienības vai minūtes pret vērtējumiem vai standartiem, kas ne obligāti pārveidojas minūtēs). Otrajā līmenī modeļus sadalīs atbilstoši galvenajai tajos izmantotajai metodei sākotnējo lietu svērumu noteikšanai. Šis līmenis balstīsies iepriekš apskatīto trīs metožu klasifikācijā: Laika pētījums, Darba izlases metode kombinācijā ar Delfu metodi un Delfu metode (vai tās variants) viena pati. Skaidrībai – modeļi, kuros piemēro laika metodi, lai noteiktu lietu svērumus un izmanto Delfu pēc laika pētījuma, lai validētu laika pētījuma atradnes, tiks klasificēti kā laika pētījumi.

7. tabula: Piedāvātā dažādu lietu svēršanas modeļu divlīmeņu klasifikācija

Modeļa svēruma vienība	Laika vienības minūtēs			Vērtējumi vai standarti, kas ne obligāti pārvēršami minūtēs
	A.	B.	C.	
Galvenā izmantotā metode, lai savāktu tiesnešu sākotnējos datus	A. Laika pētījuma metode	B. Darba izlases metode + Delfu metode	C. Delfu metode (vai tās variants)	D. Delfu metode (vai tās variants)

Kā redzams šajā tabulā, dažādo modeļu klasifikācija sadala tos četrās lielās grupās:

- Grupā A iekļauti visi tie modeļi, kas izsaka svērumu **laika vienībās** un balstās **laika pētījumā**. Starp šīs grupas modeļiem ir, citu starpā, Austrijā, Dānijā un Vācijā ieviestie modeļi. Tāpat arī šajā grupā ietilpst gan ASV modeļi veiktie pētījumi, gan Izraēlas modelis, kas pārgāja no iepriekš izmantotās Delfu metodes uz Laika pētījuma metodi.
- Grupā B iekļauti visi modeļi, kas izskata svērumu **laika vienībās**, bet balstās **Darba izlases un Delfu metodes kombinācijā**. Šī grupa attiecas uz Nīderlandes lietu svēršanas modeli.
- C grupā iekļauti visi modeļi, kas izskata svērumu **laika vienībās**, bet balstās **Delfu metodē (vai tās variantā)**. Šajā modeļu grupā ietilpst Serbijas modelis, Izraēlas 2013. gada lietu svēršanas modelis, kā arī ASV iepriekšējais, Delfu metodē balstītais modelis.
- D grupā ietilpst visi modeļi, kas izsaka svērumu **vērtējumos vai standartos** un balstās **Delfu metodē**. Šajā modeļu grupā ietilpst, citu starpā, Horvātijā, Čehijas Republikā, Somijā, Lietuvā un

Rumānijā ieviestie modeļi. Šis saraksts nav izsmelošs un balstās mūsu apkopotajā daļējā datu kopumā. Šķiet, ka vairums anketu aizpildījušo dalībvalstu varētu klasificēt šajā grupā.

Iemesli, kāpēc katra tiesu sistēma izvēlējusies vienu vai otru metodi, izriet no rūpīgas katras metodes stipro un vājo pušu izpētes. Tātad katras metodes stiprās un vājās puses tiks parādītas atsevišķā tabulā tālāk.

8. tabula: Delfu metodes galvenās stiprās un vājās puses

Delfu metode	
Galvenās stiprās puses	Galvenās vājās puses
1. Īss datu apkopošanas process (bieži aprobežojas ar vienu, vai divām fokusa grupas sanāksmēm dienas garumā) un salīdzinoši zemas izmaksas (nav nepieciešami ārēji pakalpojumi).	1. Klasiskā Delfu metode izmanto ekspertu tiesnešu fokusa grupas un tāpēc nav reprezentatīva un neņem vērā tikko amatā ieceltus un nepieredzējušus tiesnešus.
2. Panāk konsensu, balstoties uz ekspertu tiesnešu vai reprezentatīvas tiesnešu izlases viedokli.	2. Subjektīvo pašiņošanu uzticamība ir ļoti kompromitēta kognitīvas neobjektivitātes (piemēram, pārāk augstas vai zemas aplēses), grupas dinamikas un cilvēku uztveres kļūdu dēļ.
3. Vienkārša datu ieguve, kas prasa minimālas pūles, lai piedalītos, kā arī minimāla iejaukšanās darbinieku darba plūsmā.	3. Dalībniekiem uzdoto jautājumu formulējums arī var ietekmēt to atbildes un apdraudēt datu uzticamību un pamatotību ³⁶ .

9. tabula: Darba izlases metodes galvenās stiprās un vājās puses

Darba izlases metode	
Galvenās stiprās puses	Galvenās vājās puses
1. Atšķirībā no Delfu metodes tā piedāvā statistisku paņēmieni, kas ļauj aprēķināt katrai darbībai veltītā laika īpatsvaru.	1. Nedokumentē izlases darbības reālo ilgumu, kā to dara laika pētījums.
2. Tā ļauj uz empīriskiem reālā laika datiem, kas apkopoti nejaušinātos brīžos, tādējādi paaugstina datu kopas uzticamību un precizitāti salīdzinājumā ar Delfu metodi. Tāpat arī šāds datu apkopošanas veids ļauj uzraudzīt un atbalstīt datu apkopšanu, kā arī datu interpretāciju reālajā laikā, lai nodrošinātu to uzticamību.	2. Neļauj sadalīt sīkāk darba plūsmā novērotās darbības, lai varētu identificēt vislaikietilpīgākos notikumus, kā to iespējams izdarīt laika pētījumā (atkarībā no pētījuma koncepcijas).
3. Salīdzinājumā ar laika pētījuma metodi, šis ir salīdzinoši īss datu apkopošanas process (vairākas nedēļas, atkarībā no projekta koncepcijas), kā arī prasa salīdzinoši vienkāršu datu apkopšanu, nedaudz centienu un nelielu iejaukšanos dalībnieku darba plūsmā.	3. Tā prasa pietiekami lielu dalībnieku skaitu un pietiekami garu datu apkopošanas periodu, lai nodrošinātu reprezentatīvu datu kopu. Tāpēc, atkarībā no projekta koncepcijas, datu apkopšana var būt tikpat

³⁶ Turpat.

Darba izlases metode	
Galvenās stiprās puses	Galvenās vājās puses
	laikietilpīga un dārga kā Laika pētījuma metode ³⁷ .

10. tabula: Laika pētījuma metodes galvenās stiprās un vājās puses

Laika pētījuma metode	
Galvenās stiprās puses	Galvenās vājās puses
1. Tā nodrošina tiešu mērījumu personisko atskaišu veidā par indivīda darba laiku, pamatojoties reālajā laikā un nepārtraukti veiktos pierakstos.	1. Uzskata, ka tā ir dārgāka un laikietilpīgākā par Delfu metodi.
2. Nodrošina stabilu un empīriskajā pieredzē balstītu datu avotu, kas ļauj veikt dažādu dimensiju un padziļinātu analīzi, ko citas metodes nedod. Šīs dimensijas ietver vidējo/ mediānas, minimālo un maksimālo vērtību noteikšanu attiecībā uz dažādu darbību ilgumu, kā arī iespējas veikt dažādas analīzes – uz tiesu, uz vienu tiesneša amata vietu, uz lietu, uz darbību utt. Šo iemeslu dēļ laika pētījuma metodi uzskata par “zelta standartu lietu svēršanas pētījumos” ³⁸ .	2. Tā ir apgrūtinošāka tiesnešiem, kuriem uzdots vairākas nedēļas un pat mēnešus rūpīgi un nepārtraukti dokumentēt savu darba laiku.

Kopsavilkumā, lemjot par to, kura metode ir vispiemērotākā konkrētai tiesu sistēmai, vajadzētu ņemt vērā, cita starpā, šādus faktoros: noteikto laika periodu galīgo lietu svērumu noteikšanai; projekta veikšanai pieejamo budžetu un cilvēkresursus; organizācijas tehnoloģiskās un administratīvās spējas; tiesnešu gatavības piedalīties ilgtermiņa pētījumā līmenis, utt. Lai atklātu šo faktoru ietekmi, pētījumos secināts, ka “Delfu metodi tipiski izmanto tādos kontekstos, kur ir ierobežoti administratīvie dati, projektam atvēlēts īss termiņš, budžets ir ierobežots, kā arī kultūras un politiskās barjeras mazina iespējamību, ka tiesnešu iesaistīšanās līmenis laika pētījumā būs augsts”³⁹.

3. Galīgo lietu svērumu caurskatāmība

Šajā ziņā ir modeļi, kas izsaka lietas svērumu kā visu tās daļu summu un ļauj izdarīt secinājumus par katra faktora vai komponenta relatīvo ietekmi uz lietas svēruma galarezultātu. Labs caurskatāma svēruma piemērs ir “notikumos balstītu lietu svēruma formula”, kuru izmanto, citu starpā, ASV, Serbija un Izraēla. Kā apskatīts iepriekš, notikumos balstītā formula ļauj pētniekam sadalīt kopējo svērumu notikumos, salīdzināt dažādu lietu veidu laikietilpīgākos notikumus, identificēt vislaikietilpīgāko notikumu un, balstoties uz to, izdarīt papildu secinājumus. Tādējādi notikumos balstītā formula sekmē labāku izpratni par katra lietu veida unikālo sarežģītību.

Tomēr notikumos balstītā formula paļaujas uz pētnieku komandas spēju izgūt precīzus, atjauninātus un uzticamus datus par to, cik bieži katrs notikums rodas katrā lietu veidā (piemēram, tiesas sēžu skaits uz lietu, lēmumu skaits uz lietu, galīgo nolēmumu skaits uz lietu un nolēmumu veids, utt.). Šī spēja ir atkarīga no diviem alternatīviem datu avotiem. Pirmais, kurš ir vēlamāks nekā otrs, ir lietu pārvaldība sistēma (LPS) vai cita statistiska un datorizēta datu sistēma, kas apkopo būtiskās datu vienības. Vienkāršāk sakot, ja šīs sistēmas (LPS un citas) nepārtraukti un uzticami apkopo datus par notikumu biežumu, tad datu apkopošanas un analīzes process ir diezgan viegls, ātrs un efektīvs. Taču, ja būtiskos datus par biežumu nevar izgūt datorizētā veidā (jo tie nav datorizēti vai arī nav pietiekami uzticami), tad alternatīvais datu avots ir manuāla izlases veidošana no

³⁷ Piemēram, Nīderlandes modelī dalībnieku individuālās novērošanas nedēļas bija izklaidētas visa gada garumā, tādējādi pielīdzinot laika periodu pētījuma pabeigšanai atbilstoši vidējam modelim, kas izmanto laika pētījuma metodi.

³⁸ Kleiman, M.; Lee, Cynthia G.; Ostrom, Brian J.; Schaufli, Richard Y. 2017. “Case- Weighting as a Common Yardstick: A Comparative Review of Current Uses and Future Directions”, Onati Socio-legal Series [online], 7 (4), 640-660. Pieejams: <http://ssrn.com/abstract=3047725>

³⁹ Turpat.

tiesas lietām papīra formātā. Tam, protams, vajadzēs piekļuvi lietām papīra formātā, kā arī pietiekamu skaitu pētnieku ar juridisko izglītību, lai apskatītu reprezentatīvu lietu izlasi katram lietu veidam. Protams, manuāla izlases veidošana paildzina datu apkopošanas procesu, rada uzticamības problēmās un aizkavē pētījuma pabeigšanu. Tāpēc ir būtiski veidot ilgtermiņa stratēģisku pieeju, lai nodrošinātu, ka visi nepieciešami dati tiek datorizēti laicīgi, precīzi, uzticami, pilnīgi un pieejamā veidā.

Alternatīvs lietu svērumu atspoguļošanas veids, kas neprasa datus par biežumu (vai citas ar lietu saistītas datu vienības), tiek saukts par “melnās kastes” svērumu. Melnās kastes svērumā lietas svēruma ir necaurskatāma vērtība, kas nesniedz informāciju par konkrētiem notikumiem (vai citiem indikatoriem), kas veido svērumu vai to relatīvo ietekmi uz svērumu. Kā apskatīts iepriekšējās nodaļās, Austrijas un Vācijas modeļos lietu svēruma tiek atspoguļots šādi, tāpat kā Somijas, Lietuvas un Rumānijas modeļu svēršanas koeficientos. Taču interesanti, ka var redzēt to, ka Rumānijas un Somijas modeļu lietu svērumu formulā līdzās melnās kastes koeficientiem ir ietverti caurskatāmi indikatori. Piemēram, Rumānijas modeļa formulā ir ietverti tādi caurskatāmi indikatori kā: sējumu skaits, pušu skaits, liecinieku skaits katrā atsevišķā lietā. Tādējādi tiek sekmēts precīzāks un empīriskajā pieredzē balstīts lietas sarežģītības līmeņa attēlojums.

Kopsavilkumā, svēruma caurskatāmības iezīme ir viens no lietu svēršanas modeļu detalizācijas un precizitātes līmeņa indikatoriem. Citiem vārdiem sakot, tiek uzskatīts, ka modeļi, kas izmanto caurskatāmus lietu svērumus, ir detalizētāki un precīzāki nekā citi.

4. Atsevišķu un patstāvīgu lietu svērumu skaits katrā modelī

Šajā ziņā ir būtiski saprast, ka lietu veidu vai lietu veidu kategoriju, kurām beigu beigās piešķir atsevišķu un patstāvīgu svērumu, skaits arī var liecināt par lietu svēršanas modeļa detalizācijas un precizitātes līmeni. Vienkāršāk sakot, jo vairāk lietu veidus sver atsevišķi, jo detalizētāks un precīzāks būs šis modelis.

Tomēr vairāk lietu veidu, kuriem nepieciešami patstāvīgi svērumi, iekļaušana tieši ietekmē to, cik daudz laika un pētnieku centienu prasīs atbilstošu datu izguve attiecībā uz katru lietu veidu, kā arī šo datu analīze (piemēram, ienākošo lietu skaits un citi būtiski ar lietu saistīti indikatori, piemēram, notikumu biežums). Šī iemesla dēļ daži modeļi dod priekšroku dažādu lietu veidu grupēšanai aizvien mazāk kategorijās, lai atvieglotu pētījuma veikšanu un saīsinātu svērumu aprēķināšanai nepieciešamo laiku. Tomēr dažādu lietu veidu grupēšana vienā kategorijā nonivelēs šo dažādo lietu veidu atšķirības. Vienkāršāk sakot, vienā kategorijā iekļautiem dažādiem lietu veidiem piešķirs vienādu svērumu.

Mūsu atradnes kā atsauces ietvarstruktūra rāda, ka, piemēram, Holandes modelī atsevišķi svērumi ir piešķirti 70 dažādām lietu veidu kategorijām; Lietuvas modelī svērumus piešķir 45 lietu veidiem, bet Serbijas modelī svērumus piešķir 8 lietu veidu kategorijām. Salīdzinājumam – ASV svērtās lietu noslodzes modelī arī lietu veidi sagrupēti svērtās kategorijās, bet svērumi visbiežāk piešķirti ierobežotam kategoriju sarakstam. Piemēram, 2014. gadā Montānas apgabaltiesa piešķīra svērumus 13 lietu veidu kategorijām; 2016. gadā Oregonas apgabaltiesa piešķīra svērumus 18 lietu veidu kategorijām; 2017. gadā Aiovā tika svērtas 28 lietu veidu kategorijas, bet Kentuki tika svērtas 333 lietu veidu kategorijas. Interesanti, ka 2013. gada Izraēlas lietu svēršanas modelis 101 lietu veidam piešķīra atsevišķus un patstāvīgus svērumus.

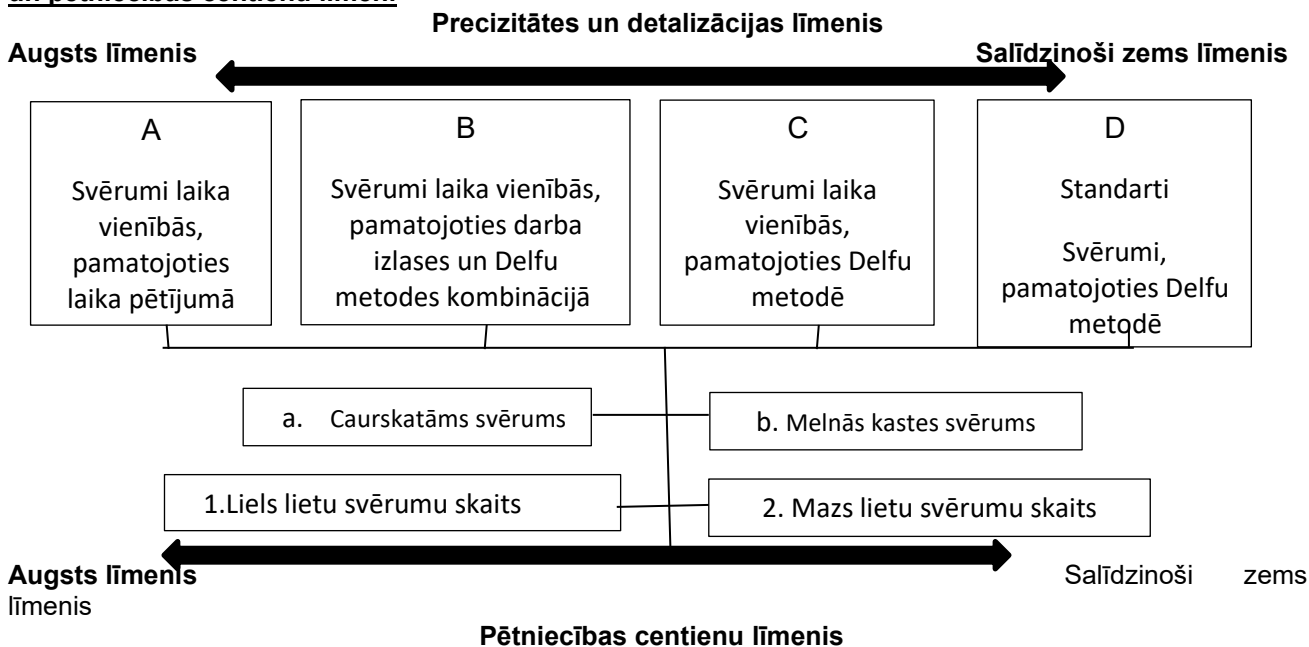
Kopsavilkumam, lēmumā par to, cik lietu veidu iekļaut modelī un vai tās grupēt mazāk kategorijās, ir rūpīgi jāizlīdzsvaro interese nodrošināt detalizētu un precīzu tikpat daudz lietu veidu aprakstu un interese īsā laikā pabeigt pētījumu, kas prasītu minimālu piepūli.

Iepriekš apskatīto četru kategoriju (svēruma vienību, datu apkopošanas metožu, svēruma caurskatāmības un svērumu skaita) savstarpējs salīdzinājums ļauj sarindot dažādus modeļus pēc katra modeļa detalizācijas un precizitātes līmeņa, kā arī katram modelim nepieciešamo pētniecības centienu līmeņa (laika, budžeta un nepieciešamā dalībnieku iesaistes līmeņa izteiksmē). Šķiet, ka šajā ziņā precizitātes un detalizācijas līmenis korelē ar katram modelim nepieciešamajiem pētniecības centieniem. Piemēram, lietu svēršanas modelis, kas tiks augstu novērtēts precizitātes un detalizācijas skalā, būs modelis, kas ir: balstīts empīriskā pieredzē un paļaujas uz nepārtrauktu pašdokumentāciju par dažādiem lietu veidiem veltīto reālo darba laiku; caurskatāmi atspoguļo svērumus un dod lielu skaitu patstāvīgu lietu svērumu. Tomēr šis modelis tiks augstu novērtēts arī skalā, kas mēra pētniecības centienu līmeni, jo šis modelis ir dārgāks, laikietilpīgāks un apgrūtinātāks salīdzinājumā ar modeļiem, kas paļaujas uz citām metodēm. Savukārt salīdzinoši zems precizitātes un detalizācijas līmenis tiks attiecināts uz modeļi, kas: paļaujas galvenokārt uz retrospektīvām un subjektīvām pašaplēsēm; atspoguļo svērumus kā vērtējumus vai standartus melnās kastes veidā, kā arī grupē dažādus lietu

veidus vienā kategorijā, tādējādi nonivelējot šo lietu veidu izteiktās atšķirības. Attiecīgi, arī šim modelim nepieciešamie pētniecības centieni tiks novērtēti salīdzinoši zemā līmenī.

Nākamais zīmējums ilustrē piedāvāto skalu dažādu metodoloģisko jautājumu ietekmes uz precizitātes un detalizācijas līmeni, kā arī korelējošo nepieciešamo pētniecības centienu līmeni novērtēšanai.

1. zīmējums: Skala lietu svēršanas modeļu novērtēšanai, pamatojoties uz to precizitātes, detalizācijas un pētniecības centienu līmeni

Kā redzams šajā zīmējumā, pētījuma koncepciju, kas klasificēta kā B+a+1, uzskata par precīzāku un detalizētāku, bet arī par tādu, kas prasa lielākus pētniecības centienus nekā, piemēram, modelis, kas klasificēts kā C+b+1. Cits iespējams piemērs, kurā modeli C+a+1 novērtēs augstākā līmenī gan attiecībā uz precizitāti, gan nepieciešamajiem pētniecības centieniem salīdzinājumā ar modeli D+b+1. Šie ir tikai divi piemēri tam, kā šī skala ļauj skaitliski salīdzināt modeļus, kas ļauj uz dažādām metodoloģisku izvēļu kombinācijām.

Pamatojoties uz šo salīdzinošo kopsavilkumu, var secināt, ka sekmīgas lietu svēršanas sistēmas izveide ir uzdevums, kas prasa visaptverošu sagatavošanas darbu, rūpīgu ieviešanu, kvalitātes kontroles pasākumus, kā arī regulāru pārskatīšanu, lai nodrošinātu, ka svērumi aizvien ir pamatoti, uzticami, precīzi un atjaunināti. Ar šādu mērķi nākamā nodaļa piedāvās kodolīgas rekomendācijas tiesu sistēmām, kas apsver lietu svēršanas sistēmas ieviešanu vai esošās sistēmas pārskatīšanu.

6. Rekomendācijas

Šis rekomendāciju saraksts balstās te atspoguļotajā plašajā pētījumā un nav iecerēts kā izsmeljošs uzskaitījums. Šī saraksta mērķis ir sniegt galvenās vadlīnijas tiesu sistēmām, kas vēlas izveidot lietu svēršanas sistēmu vai pārvērtēt šobrīd izmantoto sistēmu.

1. rekomendācija: Iesaistiet un mudiniet tiesnešus aktīvi līdzdarboties pētījumā

Tiesneši ir galvenā ieinteresētā puse lietu svēršanas procesā. Viņu aktīva līdzdalība un obligātais ieguldījums ir izšķiroši svarīgi jebkura lietu svēršanas modeļa sekmīgumam. Tāpēc ir būtiski iesaistīt tiesnešus un mudināt viņus izteikt savus viedokļus un aktīvi piedalīties visos pētījuma posmos. Tādējādi tiks sekmēts caurskatāms darbs un sadarbība, kā arī palielināsies tiesnešu gatavība iesaistīties procesā; tiks nodrošināts, ka datu kopa ir reprezentatīva un uzticama; tāpat arī palielināsies tiesnešu uzticēšanās pētniecības metodoloģijai un atradnēm. Šajā ziņā ir iespējams atvieglot procesa pieņemšanu, anonimizējot dalībnieku identitātes un apliecinot tiesnešiem, ka datus neizmanto viņu individuālā snieguma vērtēšanai. Tāpat arī bailes no tā, ka iekšējās pētniecības vienības varētu apkopotos datus izmantot tam neparedzētiem mērķiem, var mazināt, strādājot ar ārējiem pētniecības institūtiem vai neatkarīgiem konsultantiem ⁴⁰.

⁴⁰ 36. zemsvītras piezīme iepriekš.

2. rekomendācija: Ieceliet pieredzējušu pētījuma projekta vadītāju

Pētījuma projekta vadītājam nepieciešama atbilstoša profesionālā pieredze šajā pētījumu jomā un jāspēj iegūt tiesnešu cieņu. Pētījuma projekta vadītājam uzticēs projekta plānošanu, projekta koncepcijas izstrādi un izpildi no sākuma līdz beigām, to izskatīs un apstiprinās konsultatīvā komiteja.

3. rekomendācija: Izveidojiet konsultatīvo komiteju

Konsultatīvajā komitejā darbosies pieredzējuši tiesu sistēmas pārstāvji, un tie var būt, citu starpā: tiesneši eksperti no dažādu lielumu, ģeogrāfisko atrašanās vietu un jurisdikciju tiešām, pētnieki, statistiķi, tiesu darbinieki un tiesu administratori, utt. Konsultatīvajai komitejai uzticēs nodrošināt vadību politiskajos jautājumos, uzraudzīt pētījuma projektu un apstiprināt pētījuma atradnes⁴¹.

4.rekomendācija: Veiciet visaptverošu pieejamo resursu izvērtējumu

Lai lietu svēršanas modelis, kas tiks piemērots noteiktas tiesu sistēmas mērījumiem, būtu sekmīgs un lai tas sasniegtu mērķus, ir nepieciešams visaptverošs un iepriekšējs visu pieejamo resursu izvērtējums. Šāds izvērtējums ietver:

- Sastādīt sarakstu ar lietu veidiem, kurus ietvers pētījumā;
- Identificēt laikietilpīgos uzdevumus un darbības/ notikumus, kas jāklasificē kā ar lietu saistīts un ar lietu nesaistīts darbs;
- Pārbaudīt datorizēto statistikas datu par būtiskiem ar lietām saistītiem indikatoriem pieejamību, izmantojamību un uzticamību (gadā ienākošo lietu skaits pa lietu veidiem un / vai notikumu biežums pa lietu veidiem, utt.)⁴²;
- Noteikt, vai ir nepieciešams papildināt datus, manuāli veidojot tiesas lietu izlasi un tam nepieciešamo kapacitāti;
- Novērtēt vajadzīgo pētnieku, statistiķu, tehniskās atbalsta komandas un citu darbinieku skaitu, kas nepieciešams pētījuma koncepcijas sekmīgai izpildei;
- Novērtēt ārējo pakalpojumu nepieciešamību un šo pakalpojumu finansēšanai pieejamos resursus;
- Noteikt atbilstošus, pietiekamus un reālistiskus laika periodus, kas ņem vērā katra pētījuma posma unikālās vajadzības;
- Novērtēt tiesnešu gatavību iesaistīties ilgtermiņa pētniecības centienos.

5. rekomendācija: Izlemiet, cik lietu veidus iekļaut pētījumā

Izveidojiet sarakstu ar atsevišķiem lietu veidiem, kuriem piešķirs patstāvīgu svērumu, vai arī grupējiet vairākus lietu veidus vienā kategorijā, kur tiem piešķirs vienādu svērumu, to darot, jāievēro šādas prasības:

- Obligāti jānodrošina, lai lietu pārvaldības sistēma konsekventi un uzticami dokumentē ienākošās lietas katrā identificētajā lietu veidā⁴³.
- Ienākošo lietu skaitam pa lietu veidiem jābūt pietiekamam, lai nodrošinātu svēruma uzticamību.
- Klasifikācijai lietu veidos vai lietu veidu klasifikācijai kategorijās jābalstās skaidrās tiesiskās un loģiskās atšķirībās starp lietu veidiem. Citiem vārdiem sakot, klasifikācijai jābūt gan izslēdzošai, gan kolektīvi izsmeļošanai, lai jebkura lieta atbilstu vienam un tikai vienam lietu veidam vai vienai un tikai vienai lietu veidu kategorijai⁴⁴.
- Dažādu lietu veidu grupēšana vienā kategorijā var balstīties arī līdzīgā tiesneša darba laika vidējā daudzumā, kas nepieciešams katra lietu veida vienas lietas izskatīšanai. Tomēr šādi grupēt var tikai pēc tam, kad ir izņemts par svērumiem.

6. rekomendācija: Izlemiet par pētījuma koncepciju

Pētījuma koncepcijā jāatrod smalks līdzsvars starp dažādiem apsvērumiem par izmaksām un ieguvumiem. Šajā līdzsvarā jāņem vērā izvēlētais pētījuma koncepcijas vēlamais detalizācijas un precizitātes līmenis un lietu svēršanā sasniedzamie mērķi, salīdzinot tos ar projektam noteikto laika periodu, projektam pieejamajiem finanšu resursiem un cilvēkresursiem. Daži no metodoloģiskajiem jautājumiem, kas noteiks pētījuma koncepciju:

- Dalībnieku skaits – šajā ziņā visas populācijas izmantošana nodrošinās stabilu datu kopu ar reprezentatīvām atradnēm, kas neprasis izlases veidošanas metodes. Tomēr datu apkopošana prasīs vairāk pūļu un naudas nekā adekvātas un reprezentatīvas populācijas izlases veidošana.
- Izlases veidošanas paņēmieni – protams, tas ir būtisks tikai tiem pētījumiem, kuriem datu kopa jāveido, balstoties uz izlasi. Šajā ziņā ierastais paņēmieni ir izmantot visas populācijas stratificētu/

⁴¹ Matthew Kleiman et al., *An Assessment of Louisiana's Judicial Workload Model*, National Center for State Courts, 2014.

⁴² Skat. 36. zemsvītras piezīmi.

⁴³ Turpat.

⁴⁴ Brian.J. Ostrom et al., *Florida Judicial Workload Assessment Final Report*, National Center for State Courts, 2016.

reprezentatīvu izlasi, lai nodrošinātu uzticamas un reprezentatīvas atradnes. Daži citi izlases veidošanas paņēmieni: nejaušinātā izlase, "ērtības" izlase, brīvprātīgā izlase, tikai pieredzējuši tiesneši, utt. Taču tiek uzskatīts, ka ar šādiem paņēmieniem iegūtu atradņu uzticamība ir apšaubāma.

- Datu vākšanas metode – šim lēmumam jābalstās katras metodes unikālajās īpašībās (Delfi metode, Laika pētījuma metode vai darba izlases un Delfu metodes kombinācija), kā apskatīts salīdzinošajā kopsavilkumā.
- Viena svēruma vienība (darba minūtes vai standarti un vērtējumi) un svērumu caurskatāmība, kā apskatīts salīdzinošajā kopsavilkumā.
- Datu vākšanas ilgums – šis lēmums jāpieņem atbilstoši dalībnieku skaitam un izvēlētajai datu vākšanas metodoloģijai.
- Jautājumu formulējums (Delfu metodē) vai laika dokumentēšanas veidlapu izveide laika pētījumā (papīra un tiešsaistes formātā).
- Datu vākšanas veids darba izlases metodē (telefoniski vai datora/ viedtālruna lietotnē).
- "Tiesneša gada" un "tiesneša dienas" vērtība – šīs vērtības ir neatņemama to modeļu sastāvdaļa, kas sver lietas laika vienībās un ļauj aprēķināt nepieciešamo tiesneša amata vietu skaitu, lai adekvāti un efektīvi tiktu galā ar pašreizējo svērto lietu noslodzi. Šīs vērtības jānosaka konsultatīvajai komitejai.

7. rekomendācija: Nosakiet datu vākšanas periodu

Tiesnešu pažiņojumu un pašdokumentācijas savākšana jāplāno iejūtīgi, un vēlams to nedarīt pirms būtiskām reformām vai to laikā, jo tas var apdraudēt ievākto datu precizitāti, pamatotību un uzticamību. Tāpat arī ieteicams ieplānot datu vākšanu laikā, kas nesakrīt ar valsts svētku brīvdienām vai atvaļinājumiem⁴⁵.

8. rekomendācija: Izveidojiet mācību programmu dalībniekiem

Liela mēroga datu vākšanas pētījumu projektos obligāti jāizveido mācību programma, lai savlaicīgi nodrošinātu, ka dati tiks vākti vienotā, uzticamā un precīzā veidā. Šajā ziņā dalībniekus var apmācīt par to, kā dokumentēt darbībai veltīto laiku (laika pētījumā) vai ziņot par laika izmantošanu (darba izlases pētījumā), ar tiesās sniegtām prezentācijām, mācību video vai rakstiskām vadlīnijām, utt. Papildrīks ir iepriekšējs izmēģinājums – gan laika pētījuma veidlapu, gan datora lietotnes darba izlases pētījumā, lai nodrošinātu, ka dalībnieki pareizi ievēro vadlīnijas.

9. rekomendācija: Izveidojiet tehniska un profesionāla atbalsta komandu

Laika pētījumā vai darba izlases pētījumā ir būtiski datu vākšanas laikā nodrošināt dalībniekiem tehnisku un profesionālu atbalstu. Tehniskais atbalsts pievērsīsies grūtībām, piemēram, nespēja ievadīt datus tiešsaistes mājaslapā vai datora/ viedtālruna lietotnē. Savukārt profesionālais atbalsts risinās jautājumus par novēroto darbību pareizu klasifikāciju, ziņojumu pārklāšanos un citiem pētījuma politikas jautājumiem, ar kuriem dalībnieki saskaras datu vākšanas laikā.

10. rekomendācija: Veiciet pasākumus, lai validētu sākotnējos svērumus un noteiktu galīgos svērumus

Ir jāveic kvalitātes koriģēšanas process, lai nodrošinātu, ka svērumi adekvāti atspoguļo katra lietu veida sarežģītības līmeni. Šādi kvalitātes korekcijas pasākumi var būt aptaujas pēc datu vākšanas perioda, lūdzot iesaistītos tiesnešus novērtēt, vai sākotnējie svērumi atspoguļo pietiekami daudz laika kvalitatīvu pakalpojumu sniegšanai vai arī tikai atspoguļo patērēto darba laiku, ņemot vērā pašreizējos laika ierobežojumus, dažādajiem lietu veidiem. Šajās aptaujās var iekļaut arī atvērtus jautājumus, kuros tiesneši identificēs svērumus, kuriem nepieciešama korekcija, un pamatos nepieciešamās konkrētās korekcijas. Papildu pasākums pēc datu vākšanas perioda ir fokusa grupu diskusiju noturēšana (Delfu metode vai tās varianti), lai novērtētu sākotnējos svērumus un nepieciešamās korekcijas galīgo svērumu apstiprināšanai. Papildu pasākumi ir individuālās vai grupu intervijas ar tiesnešiem un tiesu varas amatpersonām, kā arī konkrētu tiesu apmeklējumi, lai gūtu ieskatu par labo praksi un efektīviem darba modeļiem⁴⁶.

11. rekomendācija: Nosakiet lietu svērumu atbilstošu izmantošanu

Principā lietu svērumi kvantificē dažādu lietu veidu sarežģītības līmeni, novērtējot, cik daudz laika un pūļu vidēji prasa vienas konkrēta lietu veida lietas izskatīšana. Šo vidējo laika un centienu novērtējumu nedrīkst jaukt ar atsevišķa tiesneša snieguma vērtējumu. Skaidrībai, vidējas vērtības izmantošana atzīst, ka ir,

⁴⁵ 38. zemsvītras piezīme iepriekš.

⁴⁶ Matthew Kleiman et al., An Assessment of Louisiana's Judicial Workload Model (January 2014), National Center for State Courts.

piemēram, maza apjoma prasības lietas, kuras izskatīšana prasa 10 minūtes, un cita maza apjoma prasības lieta prasa 30 minūtes. Taču abu šo lietu svērumi būs identisks, noteikts kā vidējā vērtība – 20 minūtes uz lietu. Tas nozīmē, ka lietu svērumi nav piemēroti tam, lai noteiktu, kas velta šai lietai nepieciešamās 30 minūtes, strādā mazāk efektīvi salīdzinājumā ar vidējo vērtību – 20 minūtēm. Tāpēc nerekomendē izmantot svērumus tiesnešu snieguma vērtēšanai. Šajā ziņā ir jāņem vērā arī tas, ka, ja lietu svērumus izmanto snieguma vērtēšanai, tas var atturēt tiesnešus no dalības datu vākšanā un mazināt to spēju iegūt reprezentatīvu datu kopu un noteikt uzticamu svērumu.

12. rekomendācija: Veiciet regulārus izvērtējumus, lai nodrošinātu, ka lietu svērumi aizvien ir aktuāli un uzticami

Laika gaitā lietu svēršanas sistēmas integritāti var ietekmēt ārēji faktori, piemēram, izmaiņas likumdošanā, tiesu praksē, juridiskajā praksē, tiesu tehnoloģijās un administratīvajā politikā, utt. Tāpēc lietu svēršanas sistēmas jāizvērtē katru gadu un jāatjaunina ik pēc 5-7 gadiem vai ik pēc 3 gadiem darba izlasē balstītos pētījumos. Tomēr, ja starpposmā starp regulārajām modeļa atjaunināšanām notiek būtiskas izmaiņas tiesībās, tehnoloģijā vai politikā, iespējams izveidot Delfu fokusa grupu, lai apspriestu ietekmētos lietu svērumus un izlemt par atbilstošu turpmāko rīcību⁴⁷.

7. Noslēguma piezīmes

Ir skaidrs, ka katrai lietai vidēji nepieciešamā tiesneša darba kvantificēšana pats par sevi ir ļoti prasīgs un sarežģīts process. Taču tas ir būtisks, lai pieņemtu zināšanās balstītus un datu virzītus lēmumus, paļaujoties uz reāliem un izmērāmiem standartiem. Kā teikts slavenajā Pītera Drukera citātā: “Ko nevar izmērīt, to nevar vadīt”, un lietu sarežģītības novērtēšanas kontekstā mērīšanas rīks ir lietu svēršanas sistēma.

Proti, šis pētījums sniedza pārskatu par dažādo lietu svēršanas praksi Eiropā un tuvāk apskatīja Austrijā, Dānijā, Igaunijā, Vācijā, Rumānijā un Nīderlandē ieviestos lietu svēršanas modeļus. Papildu salīdzinājumam apskatījām arī ASV lietu svēršanas modeli.

Pēc tam, pamatojoties uz šo plašo pārskatu, salīdzinājām dažādos modeļus un norādījām to līdzības un atšķirības. Šajā ziņā mūsu atradnes liecina, ka visiem šajā pētījumā apskatītajiem modeļiem ir kopsaucējs, ko veido divi elementi. Pirmais ir izmantotā lietu skaitīšana (skaitot lietas pa lietu veidiem), bet otrs – tiesnešu subjektīvo pašziņojumu par to, kā viņi uztver dažādu lietu veidu sarežģītība, izmantošana (izmantojot Delfu metodi vai tās variantu).

Pēc tam mēs secinājām, ka modeļi cits no cita atšķiras četru galveno iezīmju ziņā. Pirmā iezīme ir viena svēruma vienība, kas iedala modeļus tajos, kas izmanto lietas svērumu laika vienībās, un tajos, kas izmanto vērtējumus vai standartus, kas ne obligāti pārvēršami laika vienībās. Otra iezīme ir katrā modelī galvenā izmantotā metode, lai savāktu datus no tiesnešiem. Attiecībā uz to mēs pievienojām parastajai klasifikācijai – Delfu metode vai Laika pētījuma metode – trešo klasifikāciju – Darba izlases metode kombinācijā ar Delfu metodi. Cik mums zināms, šāda unikāla metožu kombinācija tiesnešu lietu svēršanas jomā ieviesta tikai Nīderlandē, tādējādi papildinot profesionālajā literatūrā pazīstamo tradicionālo, dihotomo klasifikāciju (Laika pētījums pret Delfu metodi). Trešā iezīme, kuru analizējām, bija spēja sadalīt svērumu dažādos to veidojošos, darbu ģenerējošos faktoros, kas ir svērumu precizitātes un detalizācijas līmeņa indikators. Attiecībā uz to mēs iedalījām modeļus tādos, kas izmanto caurskatāmus svērumus, un tādos, kas izmanto “melnās kastes” svērumus. Pēdējā apskatītā iezīme bija lietu veidu, kuriem katrā modelī piešķir atsevišķu un patstāvīgu lietas svērumu, skaits. Piedāvājām arī šo iezīmi izmantot kā katra modeļa detalizācijas un precizitātes līmeņa indikatoru.

Pēc mūsu atradņu attiecībā uz iepriekš apskatītajām četrām galvenajām iezīmēm savstarpējas salīdzināšanas mēs ieteicām dažādu modeļu vērtēšanas skalu atkarībā no katra modeļa detalizācijas un precizitātes, kā arī katram modelim nepieciešamo centienu līmeņa (laika, budžeta, kā arī dalībnieku iesaistes līmeņa ziņā).

Pēdējā nodaļā piedāvājām neizsmeļošu rekomendāciju sarakstu, kas domātas kā orientieris tiesu sistēmām un politikas veidotājiem, kuri interesējas par lietu svēršanas sistēmas izveidi vai plāno pārskatīt šobrīd izmantoto sistēmu.

Mēs ceram, ka šis sākotnējais instrumentu komplekts sasniedzis savu mērķi un veidos pamatu turpmākai attīstībai šajā pētniecības un prakses jomā.

⁴⁷ Brian.J. Ostrom et al., Florida Judicial Workload Assessment Final Report (National Center for State Courts, 2016).

Bibliogrāfija

- Benton County Washington State, *Case Weighting System*, Washington State, 2018.
- Ceretto J.D., *Weighted caseload formula for the courts of Serbia, Interim Report*, Judicial Efficiency Project, British Council, 2017.
- Committee of Ministers of the Council of Europe, *Recommendation No. R (94) 12*, adopted 13 October 1994.
- Consultative Council of European Judges (CCJE), *On Standards Concerning the Independence of the Judiciary and the Irremovability of Judges*, CCJE (2001) OP N°1, Strasbourg 2001.
- Consultative Council of European Judges (CCJE), *On the Evaluation of Judges' work, the Quality of Justice, and respect for Judicial Independence*, CCJE (2014) OP N°17, Strasbourg 2014.
- Council of Europe, *European Charter on the Statute for Judges and Explanatory Memorandum*, Strasbourg, 1998.
- Dalkey, Norman & Olaf Helmer, "An Experimental Application of the Delphi Method to the Use of Experts", *Management Science* 9 (3): 458-467, 1963.
- Dalkey, Norman, B. Brown and S.W. Cochran, "The Delphi Method III: Use of Self Ratings to Improve Group Estimates," *Technological Forecasting and Social Change*, 1, 1970.
- Diller, J., *Weighted Caseload Measures & The Quarterly Case Status Report*, Indianapolis, Illinois, 2018.
- Douglas, J., Tallarico, S., Friess E. & W. Wills, *West Virginia Circuit Judge Workload Study*, National Center for State Courts, State Justice Institute, 2014.
- Dougals S. & J. Douglas, *Iowa Judicial Officer Workload Assessment Study*, National Center for State Courts, Court Consulting Services, Denver, 2017.
- European Commission for the Efficiency of Justice, *CEPEJ Glossary*, Strasbourg, Council of Europe, 6 December 2019/5.
- European Network of Council for the Judiciary, *Dublin Declaration on Standards for the Recruitment and Appointment of Members of the Judiciary*, 9-11 May 2012.
- Federal Judicial Center, *2003-2004 District Court Case Weighting Study*, Washington D.C., 2005.
- Finland Ministry of Justice. Department of Judicial Administration. Court Administration Unit, *Principles for Calculation Workloads and Performance Targets According to the Workload Indicators of General Courts*, Memorandum, 1 July 2013.
- Flango, E. & B.J. Ostrom, *Assessing the Need for Judges and Court Support Staff*, National Center for State Courts, Williamsburg, VA, 1996.
- Florida Legislator, Office of Program Policy Analysis and Government Accountability (OPPAGA), *Information Brief on Weighted Caseload Methods of Assessing Judicial Workload and Certifying the Need for Judges*. Report No 97-96, OPPAGA, Tallahassee, FL, 1998.
- Gordon, T.J., *The Delphi Method*, in Glenn J.C. & T.J. Gordon (eds.), *Futures Research Methodology*, CD-ROM Version 3.0. Washington: The Millennium Project, American Council for the United Nations University, 2009.
- Gramckow, H., *Estimating Staffing Needs in the Justice Sector*, World Bank, Washington DC. Pieejams: <http://documents.worldbank.org/curated/en/958421468324281209/Estimating-staffing-needs-in-the-justice-sector>
- Hammergren L., Harley G. & S. Petkova, *Case Weighting Analyses a Tool to Promote Judicial Efficiency: Lesson, Substitutes and Guidance*, The World Bank Group, Washington DC., 2017.
- Harold A. Linstone & Murray Turoff (eds.), *Introduction to the Delphi Method: Techniques and Applications*, 2002, pieejams:

<https://web.njit.edu/~turoff/pubs/delphibook/delphibook.pdf>.

Hart, S.G., Wickens, C.D., *Workload Assessment and Prediction*, in Harold R. Booher (ed.), *Manprint, an approach to systems integration*, Van Nostrand Reinhold, New York, 1990, pp. 257-258.

Helmer, O., *Analysis of the Future: The Delphi Method*, The Rand Corporation, Santa Monica, California, 1967.

Judicial Council of California, *The Need for New Judgeships in the Superior Courts: Preliminary 2018 Update of the Judicial Needs*, Assessment report to the legislature, 3 November 2018, pieejams:
https://www.courts.ca.gov/documents/lr-2018-JC-judicial-needs-assessment-GC69614_c_1-and-3.pdf

Kleiman, M. et al., *An assessment of Louisiana's Judicial workload model*, National Center for State Courts, 2014.

Kleiman, M., "Weighted Caseload: a Critical Element of Modern Court Administration", *International Journal of the Legal Profession*, 26, January, pp. 21-32, 2019.

Kleiman, M., et al. "Case Weighting a Common Yardstick: A Comparative Review of Current Uses and Future Direction", *Onati Socio-Legal Series*, vol. 4, 2017.

Krejčí, J, "Approaching Quality in Survey Research: Towards a Comprehensive Perspective". *Sociologický časopis / Czech Sociological Review*,n. 6.

Langbroek, P. & M. Kleiman, *Backlog Reduction Programs and Weighted Caseload Methods for South East Europe, Two Comparative Inquiries*, Sarajevo, 2016.

Lienhard, A. & D. Kettiger, "Research on the Caseload Management of Courts: Methodological Questions", *Utrecht Law Review*, 7(1), 66, 68, 2011.

McDonald, H.G. and C.P. Kirsch, "Use of the Delphi Method as a Means of Assessing Judicial Manpower Needs", *The Justice System Journal* 3 (3), 314-321.

Ministry of Justice of Finland, Department of Judicial Administration, *Memorandum: Principles for calculating workloads and performance targets according to the workload indicators of general courts*, 2013.

Morales Campoya Á. F., "Development of the NASA-TLX Multi Equation Tool to Assess Workload.", *International Journal of Combinatorial Optimization Problems & Informatics* 11, n. 1, January 2020, 50.

Mozuni, M. and W. Jonas, "An Introduction to the Morphological Delphi Method for Design: A Tool for Future-Oriented Design Research," *The Journal of Design, Economics, and Innovation* 3, n. 4 (2017): 303-318, doi:10.1016/j.sheji.2018.02.004.

Reidel, J., *Caseload and Weight of Cases in Special Types of Cases First Instance Criminal Cases in Regional Courts in Germany*, Paper presented at the EGPA Annual Conference, Edinburgh, September 2013.

National Center for State Courts, *Kansas District Court Judicial and Clerk Staff Weighted Caseload Study*, October 31, 2011.

Okloli, C. and S.D. Pawloski, "The Delphi method as a research tool: an example, design considerations and applications", *Information and Management* 42(1) pp. 15-29.

Partovi, F. Y., & Burton, J. (1993). "Using the analytic hierarchy process for ABC analysis". *International Journal of Operations & Production Management*,13(9), 29-44.

Ostrom, B. J.& M. Kleiman, *Minnesota Judicial Workload Assessment. Final Report*, National Center for State Courts, Williamsburg, VA, 2010.

Ostrom, B. J., Kleiman, M. & C.G. Lee, *Kentucky Judicial Workload Assessment*, National Center for State Courts, Williamsburg, VA, 2016.

Ostrom, B.J., Kleiman, M.C., Lee G. & S. Roth, *Florida Judicial Workload Assessment*, Final Report, National Center for State Courts, Williamsburg, VA, 2016.

Ostrom, B. J., Kleiman, M., L& S. Roth, *Virginia Judicial Workload Assessment*, National Center for State Courts, Williamsburg, VA, 2017.

Pace, N. et al, *Case-weights for Federal Defender Organizations*, Rand Corporation, Santa Monica, California, 2011.

Sayles, D., S. Tallarico & J. Douglas, *Indiana Caseload Assessment Plan to Utilize Resources Efficiently*, National Center for State Courts, Williamsburg, VA, 2016.

Tallarico, S., *Kansas District Court Judicial and Clerk Staff Weighted Caseload Study*, National Center for State Courts, October 31, 2011.

Tallarico, S., Douglas J. & E. Friess, *Judicial Workload Assessment Superior Court of Arizona, Mohave County*, National Center for State Courts, Williamsburg, VA, 2013.

Tallarico, S., Douglas J. & E. Friess, *Tennessee Trial Courts Judicial Weighted Caseload Study*, National Center for State Courts, Williamsburg, VA, 2013.

Tallarico, S., Douglas J.& E. Friess, *Montana District Court Judicial Weighted Caseload Study*, National Center for State Courts, State and State Justice Institute, Williamsburg, VA, 2014.

Tallarico, S., Friess E. & J. Douglas, *Vermont Trial Court System Judicial Officer and Court Staff Weighted Caseload Study*, National Center for State Courts, State Justice Institute, Williamsburg, VA, 2015.

Tallarico, S. & A. Davis, *Oregon Circuit Court Judicial Officer Workload Assessment Study*, National Center for State Courts, Williamsburg, VA, 2016.

Tippett L.H.C., statistical methods in textile research. part 3—a snap-reading method of making time-studies of machines and operatives in factory surveys,” *Journal of the Textile Institute Transactions* 26, no. 2, February 1935.

Washington State Office of Public Defense, *Model Misdemeanour Case Weighting Policy*, 2014.

Weinshall-Margel, K., Galon I. & I. Taraboulos, *Case Weights for the Assessment of Judicial Workloads in Israel*, The Israeli Courts Research Division, 2013.

Winkler D. et al., "Combining a weighted caseload Study with an organizational analysis in courts: first experiences with a new methodological approach in Switzerland", *International Journal of Control and Automation*, 7, no.1, July 15, 2015: 27.

Wittrup, W., *Benefit of doubt approach to case weighting. Improving and simplifying the assessment of workload in courts*, Copenhagen Business School, July 2017.